

ปัญหาของการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของ
บริษัทประกันชีวิต

นายณัฐพงษ์ บุญรังษี

เอกัตศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของเอกัตศึกษาที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของเอกัตศึกษาที่ส่งผ่านทางคณะที่สังกัด

The abstract and full text of individual study in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)

are the individual study authors' files submitted through the faculty.

หัวข้อเอกัตศึกษา ปัญหาของการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของ
บริษัทประกันชีวิต

โดย นายณัฐพงษ์ บุญรังษี

รหัสประจำตัว 628 00314 34

หลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวดวิชา ภาษีอากร

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์

ปีการศึกษา 2563

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้เอกัตศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ

ลงชื่อ..........อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์)

บทคัดย่อ

การรับรู้รายได้และรายจ่ายของธุรกิจประกันชีวิตต้องอาศัยการคำนวณโดยใช้การประมาณการและสมมติฐานที่สำคัญ เช่น สมมติฐานทางคณิตศาสตร์ประกันภัย ความเสี่ยงทางการเงิน ความเสี่ยงจากตัวสัญญาประกันภัย และการคิดลดมูลค่าเงินปัจจุบัน เป็นต้น เมื่อทำการศึกษาการรับรู้รายได้และรายจ่ายเพื่อคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรที่กำหนดให้ใช้เกณฑ์สิทธิ โดยให้รับรู้รายจ่ายสำรองประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองเบี้ยของสัญญาที่ไม่ใช้สัญญาคุ้มครองชีวิตเฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 และ 40 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว ตามลำดับ

หลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับลักษณะการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจของบริษัท รวมถึงการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีรูปแบบใหม่ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย ที่จะมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2567 และกำหนดให้บริษัทรับรู้รายได้และรายจ่ายจากการรับประกันภัยสำหรับความคุ้มครองที่เหลืออยู่โดยสะท้อนการให้บริการตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการให้บริการดังกล่าวโดยใช้หลักการปันตามการล่วงของเวลา ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลให้เกิดผลต่างระหว่างกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีและกำไรที่ (ขาดทุน) ที่แท้จริงจากการดำเนินธุรกิจ ทำให้เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสในการนำเงินรายได้เบี้ยประกันภัยไปลงทุนเพื่อให้เกิดผลตอบแทนส่วนเพิ่มและเงินสำรองของบริษัทที่ควรกันไว้สำหรับผู้เอาประกันภัย

เมื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตของเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐเกาหลีพบว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างกับลักษณะการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันชีวิต รวมถึงหลักการทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินและรายงานตามข้อบังคับที่บริษัทถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลให้รายจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลที่เกิดขึ้นมีความสมเหตุสมผลและไม่เป็นภาระที่เกินความจำเป็น

ดังนั้น การแก้ไขบทบัญญัติตามกฎหมายให้บริษัทประกันชีวิตในประเทศไทยสามารถรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลที่สอดคล้องกับลักษณะของธุรกิจ ตามที่ได้มีการปฏิบัติในต่างประเทศ นอกจากจะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ภาคธุรกิจในเรื่องของภาระรายจ่ายภาษีเงินได้ ยังช่วยเพิ่มสภาพคล่อง เงินสำรองและเงินทุนสะสม เพื่อใช้ในการลงทุนและเกิดประโยชน์ต่อผู้เอาประกันภัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกัตศึกษาเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี โดยได้รับความเมตตาและความช่วยเหลืออย่างดีจาก อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขโครงสร้าง ตลอดจนข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างมาก จนกระทั่งเอกัตศึกษาเล่มนี้ สำเร็จจุล่ง

นอกจากนี้ผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยที่ได้ให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นกฎหมายต่างๆ รวมทั้งครอบครัว เพื่อนๆ และผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทุกท่านที่ทำให้เอกัตศึกษาเล่มนี้สำเร็จจุล่งได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ หากเอกัตศึกษาเล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอรับผิดขอไว้แต่เพียงผู้เดียว แต่หากเอกัตศึกษาเล่มนี้มีประโยชน์ต่อสังคมและผู้อ่าน ผู้เขียนขอยกความดีดังกล่าวให้แก่บุคคลทุกท่านที่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้

ณัฐพงษ์ บุญรังษี

สารบัญ

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	1
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	2
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	2
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	2
บทที่ 2 หลักเกณฑ์ทั่วไปของการเสียภาษีเงินได้จากการรับประกันชีวิต	4
2.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปของการรับประกันชีวิต	4
2.1.1 ประเภทของการรับประกันชีวิต	4
2.1.2 สำรองประกันชีวิตและรูปแบบของผลประโยชน์ที่จะได้รับตามกรมธรรม์.....	6
2.1.3 การพิจารณาการรับประกันและการเรียกเก็บค่าเบี้ยประกัน.....	9
2.2 หลักเกณฑ์ทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.2.1 หลักการเบื้องต้นของมาตรฐานการรายงานทางการเงินไทยฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย.....	10
2.2.2 หลักการเบื้องต้นของมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย	10
2.3 หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี.....	10
บทที่ 3 การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต	13
3.1 รายได้เบี้ยประกันภัยและรายจ่ายสำรองประกันภัย (Technical Reserves).....	13
3.1.1 รายได้เบี้ยประกันภัยรับ	13
3.1.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดเบี้ยประกันภัยรับ	13
3.1.3 สำรองประกันภัย.....	14
3.1.4 หลักเกณฑ์ในการคำนวณสำรองประกันภัย	14
3.2 หลักเกณฑ์ทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องสำหรับการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิต	15
3.2.1 มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย	15

3.2.2	การคำนวณสำรองประกันภัยตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.).....	16
3.3	การเปรียบเทียบการรับรู้รายได้เบี้ยประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองประกันภัยตามหลักเกณฑ์ทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษี.....	19
3.4	หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายจากกรมธรรม์ประกันชีวิต	21
3.4.1	หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายจากกรมธรรม์ประกันชีวิตทางบัญชีตามเกณฑ์คงค้าง.....	21
3.4.2	หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้จากกรมธรรม์ประกันชีวิตเพื่อคำนวณภาษีอากร.....	22
3.4.3	หลักเกณฑ์การรับรู้รายจ่ายจากกรมธรรม์เพื่อคำนวณภาษีอากร.....	24
บทที่ 4 การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตในต่างประเทศ.....		
4.1	หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามกฎหมายภาษีอากรฮ่องกง.....	30
4.1.1	การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Deemed basis	30
4.1.2	การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus Basis.....	31
4.2	หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามกฎหมายภาษีเกาหลีใต้	33
4.3	วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามประมวลรัษฎากรและกฎหมายภาษีอากรของต่างประเทศ	34
4.3.1	การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีด้วยหลักเกณฑ์เดียวกับทางบัญชีหรือรายงานตามข้อบังคับ	35
4.3.2	การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีโดยใช้หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร.....	35
4.3.3	การคำนวณฐานภาษีจากเบี้ยประกันภัยรับ (Premium income).....	36
บทที่ 5 ปัญหาของการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตตามประมวลรัษฎากร.....		
5.1	ปัญหาจากการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์.....	37
5.1.1	สภาพปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์ที่ไม่สะท้อนลักษณะการให้บริการและบริการและสิ่งตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับตามสัญญาประกันภัย.....	37
5.1.2	สภาพปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์ที่ไม่สอดคล้องกับการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย สำหรับการปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง (Transition).....	39
5.1.3	สภาพปัญหาของการคำนวณรายจ่ายจากการตีความ มาตรา 65 ตรี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร	40
5.2	แนวทางในการแก้ไขปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต	41
5.2.1	การรับรู้รายได้และรายจ่ายตามหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ประกันภัย	41
5.2.2	การคำนวณฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลจากเงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมดำเนินงาน.....	42
5.2.3	มาตรการผ่อนปรนทางภาษีจากการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย สำหรับการปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง.....	43

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	44
6.1 บทสรุป	44
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	44
บรรณานุกรม.....	46

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1: ความแตกต่างของการรับรู้รายได้เบี่ยประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองประกันภัย	21
ตารางที่ 2: ความแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์ทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษีของเกาหลีใต้	34

สารบัญรูปรภาพ

ภาพที่ 1: การคำนวณกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ (อย่างง่าย) ของบริษัทประกันชีวิต.....	16
ภาพที่ 2: การคำนวณรายได้และรายจ่ายสำรองเบี้ยประกันภัยทางบัญชีและประมวลรัษฎากร.....	27
ภาพที่ 3: การคำนวณเงินสำรองที่ต้องบวกกลับเป็นรายได้	29
ภาพที่ 4: การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Deemed Basis.....	31
ภาพที่ 5: การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus Basis.....	32

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 ให้ใช้เกณฑ์สิทธิ โดยให้นำรายได้และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใดมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษี แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระหรือจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และให้นำรายจ่ายทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับรายได้นั้น แม้ว่าจะยังไม่ได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น มารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้การคำนวณรายจ่ายสำรองประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองเบี้ยของสัญญาที่ไม่ใช่สัญญาคุ้มครองชีวิตตามมาตรา 65 ตรีของประมวลรัษฎากร กำหนดให้นำรายจ่ายสำรองจากเบี้ยประกันภัยเพื่อสมทบทุนประกันชีวิตที่กั้นไว้ก่อนคำนวณกำไร เฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 และ 40 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว ตามลำดับ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับลักษณะการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจของบริษัท รวมถึงหลักการทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย ที่บริษัทถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2567 บริษัทต้องเปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย ซึ่งกำหนดให้บริษัทประกันชีวิตรับรู้รายได้และรายจ่ายจากการรับประกันภัยสำหรับความคุ้มครองที่เหลืออยู่โดยสะท้อนการให้บริการตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการให้บริการดังกล่าวโดยใช้หลักการปันตามการล่วงของเวลา

ดังนั้น หลักการพิจารณารายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิสำหรับการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับบริษัทประกันชีวิต จึงมีความไม่เหมาะสมเนื่องจากเกณฑ์สิทธิดังกล่าวสะท้อนเพียงสิทธิที่จะได้รับชำระและจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีเท่านั้น ไม่ได้สะท้อนสิทธิการให้บริการตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการให้บริการดังกล่าวโดยใช้หลักการปันตามการล่วงของเวลา ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักและสะท้อนการรับรู้รายได้และรายจ่ายที่แท้จริงของบริษัทประกันชีวิต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาถึงข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประมวลรัษฎากรและคำสั่งกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้องกับการคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิต รวมถึงปัญหาจากข้อกำหนดดังกล่าว
- 2) เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์การคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตของเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐเกาหลี

- 3) เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตตามประมวลรัษฎากรไทย
- 4) เพื่อเสนอแนะและนำไปเป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายภาษีอากร ให้ก่อเกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพแก่บริษัทประกันชีวิตที่ต้องเสียภาษี

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตตามเกณฑ์สิทธิ์ของประมวลรัษฎากรไม่สะท้อนการรับรู้รายได้และรายจ่ายที่แท้จริงตามสิทธิจากการให้บริการและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะได้รับจากสัญญาประกันภัย และส่งผลให้บริษัทต้องรับรู้รายจ่ายภาษีเงินได้ที่ไม่เป็นธรรม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากประมวลรัษฎากร พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร คำสั่งกรมสรรพากร หนังสือตอบข้อหารือของกรมสรรพากรและบทความในวารสารทางกฎหมาย และหนังสือการบัญชีภาษีอากรต่าง ๆ เพื่ออธิบายหลักการรับรู้รายได้ทางภาษี รวมถึงศึกษาหลักการทางบัญชี กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน มาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินทั้งไทยและต่างประเทศ รวมถึงกฎหมายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องและแนวปฏิบัติของต่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวปฏิบัติทางกฎหมายที่เหมาะสม โดยอ้างอิงถึงการรับรู้รายได้และรายจ่ายสำหรับธุรกิจประกันชีวิต

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Document Research) โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากบทบัญญัติของกฎหมาย ข้อหารือของกรมสรรพากร คำพิพากษาของศาล หนังสือ วารสาร และบทความทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำข้อมูลมาทำการศึกษา เรียบเรียง และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อหาข้อสรุปของการศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

- 1) เพื่อให้ทราบถึงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประมวลรัษฎากรและคำสั่งกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิต รวมถึงปัญหาจากข้อกฎหมายดังกล่าว
- 2) เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตของเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐเกาหลี
- 3) เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตตามประมวลรัษฎากรไทย

- 4) เพื่อสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายภาษีอากรให้ก่อเกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพแก่บริษัทประกันชีวิตที่ต้องเสียภาษี

บทที่ 2

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการเสียภาษีเงินได้จากการรับประกันชีวิต

ประกันชีวิตมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตและการดำเนินธุรกิจอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากการเจริญเติบโตของธุรกิจประกันชีวิตที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง เหตุผลที่สำคัญที่เป็นปัจจัยส่งผลให้ประชาชนให้ความสนใจกับการทำประกันชีวิตมากขึ้นเนื่องจากประกันชีวิตมีประโยชน์ในด้านความคุ้มครองชีวิตและสุขภาพ การออม การได้สิทธิประโยชน์ทางภาษี การลงทุน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยหลักการสำคัญของการรับประกันนั้นคือการบริหารความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่น ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ประสบภัย บริษัทจึงมีหน้าที่เสียภาษีตามประมวลรัษฎากรเช่นเดียวกับธุรกิจประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษีเงินได้นิติบุคคลซึ่งจัดเก็บจากกำไรสุทธิทางภาษี โดยคำนวณจากรายได้หักด้วยรายจ่ายตามเงื่อนไขของประมวลรัษฎากร

2.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปของการประกันชีวิต

การประกันชีวิต หมายถึง การรวมกลุ่มของความเสียหายจากกลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยงเหมือนกันหรือคล้ายกันเพื่อคุ้มครองจากภัยอันเนื่องมาจากมรณกรรม การสูญเสียอวัยวะ ทุพพลภาพ และการสูญเสียรายได้ โดยผู้ที่ได้รับภัยจะได้รับเงินช่วยเหลือความเดือดร้อน หรือจ่ายให้กับบุคคลที่มีสิทธิ์ได้รับผลประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ในกรณีที่ผู้เอาประกันถึงแก่กรรม โดยบริษัทประกันชีวิตจะเป็นตัวกลางในการรับเงินจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการความคุ้มครองและจ่ายเงินให้กับบุคคลใด ๆ ที่ประสบภัย อย่างไรก็ตาม บริษัทประกันชีวิตได้เพิ่มขยายผลิตภัณฑ์เพื่อให้เหมาะสมกับการลงทุนหรือความต้องการออมทรัพย์ของผู้เอาประกัน ถึงแม้ว่าผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นใหม่นั้นจะยังคงลักษณะของการประกันชีวิตและสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะลงทุนก็มีจำนวนมากขึ้นเช่นเดียวกัน¹

2.1.1 ประเภทของการประกันชีวิต

การประกันชีวิตถูกแบ่งออกตามรูปแบบของการรับประกันชีวิต โดยแต่ละประเภทจะมีลักษณะความคุ้มครองและผลประโยชน์แตกต่างกันออกไป โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1.1.1 การประกันชีวิตประเภทสามัญ (Ordinary Individual Life)

การประกันชีวิตประเภทสามัญ เป็นการประกันชีวิตที่มีจำนวนเงินเอาประกันภัยค่อนข้างสูงเหมาะสำหรับผู้ที่มียาได้ปานกลางขึ้นไป² การประกันประเภทนี้นอกจากจะช่วยคุ้มครองทางด้านเศรษฐกิจของผู้เอาประกันชีวิตเมื่อถึงแก่กรรม ยังมีสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี กล่าวคือ เงินได้พึงประเมินของผู้เอาประกันชีวิตหรือของสามีหรือภรรยาของผู้เอาประกันชีวิตที่จ่ายสำหรับค่าเบี้ย

¹ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.), การประกันชีวิต [ออนไลน์], 15 มกราคม 2564. แหล่งที่มา <https://www.oic.or.th/th/consumer/news/announcements/5482>

² เรื่องเดียวกัน

ประกันภัยยังสามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ด้วย โดยจำนวนเงินที่นำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้นั้นต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและเงื่อนไขตามประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ง) และกฎกระทรวง ฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากรข้อ 2 (61) และประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ ฉบับที่ 172 เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นเบี้ยประกันชีวิตของผู้มีเงินได้ตามข้อ 2 (61) แห่ง กฎกระทรวง ฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร

2.1.1.2 การประกันชีวิตประเภทอุตสาหกรรม (Industrial Life)

การประกันชีวิตประเภทอุตสาหกรรม เป็นการประกันชีวิตเช่นเดียวกับการประกันชีวิตประเภทรายบุคคลสามัญ แต่จะมีการเก็บเบี้ยประกันชีวิตและจำนวนเงินเอาประกันภัยในอัตราที่ต่ำกว่า เหมาะสำหรับผู้ที่มีรายได้ปานกลางถึงต่ำ³ การชำระเบี้ยประกันภัยจะชำระเป็นรายสัปดาห์ หรือรายเดือน และไม่มีการตรวจสอบสุขภาพ เนื่องจากจะไม่คุ้มค่าเบี้ยประกันภัยที่กำหนด เพราะฉะนั้นอาจมีการกำหนดระยะเวลารอดคอย (Waiting Period) คือ ระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อพิสูจน์สุขภาพของผู้เอาประกันชีวิตหากผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรมกรรม ภายในระยะเวลาดังกล่าว บริษัทประกันชีวิตไม่ต้องจ่ายเงินเอาประกันภัย โดยทั่วไปกำหนดไว้ 180 วัน และจะคืนเบี้ยประกันภัยที่ผู้เอาประกันชีวิตได้ชำระมาแล้วทั้งหมด ถึงแม้ว่าการประกันชีวิต ประเภทนี้จะมีเบี้ยประกันที่ต่ำ แต่จะไม่มีมูลค่าเวนคืนเงินสด (Cash Value) ดังนั้นจึงไม่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้เอาประกันชีวิต

2.1.1.3 การประกันภัยกลุ่ม (Group Insurance)

การประกันภัยกลุ่ม เป็นการประกันชีวิตของกลุ่มบุคคล ซึ่งมีผู้เอาประกันชีวิตร่วมกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ภายใต้หนึ่งกรมธรรม์⁴ ส่วนมากจะเป็นกลุ่มของพนักงานบริษัท โดยนายจ้างเป็นผู้เอาประกันในการประกันชีวิตพนักงาน โดยบริษัทผู้รับประกันภัยจะออกกรมธรรม์หลัก (Master policy) ให้กับนายจ้างและจะมอบใบสำคัญในการเอาประกันชีวิตกลุ่ม (Certificates) ไว้ให้เป็นหลักฐานการประกันภัย นายจ้าง หรือผู้ถือกรมธรรม์จะมีหน้าที่เรียกร้องผลประโยชน์ตามสิทธิกรมธรรม์แทนสมาชิก และรับผิดชอบในการส่งเบี้ยประกันภัยต่อบริษัทผู้รับประกันภัย การพิจารณาการรับประกันภัยนี้จะพิจารณาถึงความเสี่ยงภัยของบุคคลในกลุ่มด้วยอัตราเฉลี่ย ไม่ว่าจะป็นอายุเพศ หน้าที่การงานหรือจำนวนเงินเอาประกันภัยและใช้เบี้ยประกันภัยอัตราเดียวกับบุคคลทุกคนในกลุ่มนั้น ๆ อัตราเบี้ยประกันภัยจะต่ำกว่าประเภทสามัญและประเภทอุตสาหกรรมเนื่องจากการเป็นกระจายความเสี่ยงไปในกลุ่มของบุคคลผู้เอาประกัน

³ เรื่องเดียวกัน

⁴ เรื่องเดียวกัน

2.1.2 สำรองประกันชีวิตและรูปแบบของผลประโยชน์ที่จะได้รับตามกรมธรรม์

สำรองประกันชีวิต คือการจัดสรรจำนวนเงินที่ได้รับจากเบี้ยประกันภัยไว้เป็นหนี้สินซึ่งเป็นภาระผูกพันของบริษัทสำหรับการจ่ายผลประโยชน์ตามเงื่อนไขของกรมธรรม์แก่ผู้เอาประกันภัย

บริษัทจำเป็นต้องมีการจัดสรรสำรองประกันชีวิตด้วยเหตุผลที่ว่าบริษัทมีภาระผูกพันที่จะต้องจ่ายผลประโยชน์ตามกรมธรรม์และค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ถือกรมธรรม์ (Policyholders) ผู้รับประโยชน์ (Beneficiary) หรือผู้มีสิทธิเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันชีวิต ด้วยเหตุนี้บริษัทจึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรสำรองประกันชีวิตให้เพียงพอสำหรับการจ่ายผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ ค่าสินไหมทดแทนและรายจ่ายที่เกี่ยวข้อง⁵

ผลกระทบสำหรับบริษัทที่ไม่ได้จัดสรรสำรองประกันชีวิตไว้อย่างเพียงพอจะทำให้บริษัทแสดงกำไรสุทธิเกินจริง หรือบริษัทอาจนำเงินที่ควรสำรองไว้เพื่อจ่ายผลประโยชน์ตามกรมธรรม์และค่าสินไหมทดแทนไปลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยง ซึ่งมีผลทำให้บริษัทที่มีโอกาสที่จะประสบปัญหาทางการเงินในอนาคต ในทางกลับกัน หากบริษัทจัดสรรสำรองประกันชีวิตสูงกว่าความเป็นจริง บริษัทก็จะแสดงกำไรสุทธิน้อยกว่าความเป็นจริง ซึ่งทำให้ผู้ถือหุ้นไม่ได้รับเงินปันผล หรือได้รับเงินปันผลน้อยเกินไป การตั้งสำรองประกันชีวิตที่ต่างจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะตั้งสำรองมากหรือน้อยเกินไป จะมีผลทำให้ไม่สามารถทราบถึงสถานะทางการเงินที่แท้จริงของบริษัท ซึ่งอาจมีผลต่อการกำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์ทางธุรกิจ ดังนั้น นักคณิตศาสตร์ประกันภัยซึ่งทำหน้าที่ในการคำนวณเงินสำรองประกันชีวิตจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรเงินสำรองของบริษัทให้เหมาะสมและใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด⁶ การจัดสรรสำรองประกันชีวิตและประเภทของการจ่ายผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ มีดังต่อไปนี้

2.1.2.1 ผลประโยชน์กรณีถึงแก่ภรรยาและผลประโยชน์ในช่วงมีชีวิต

เนื่องจากการจ่ายเงินผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกรณีที่ผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังสามารถจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัยในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่จนครบตามระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญาประกันภัยอีกด้วย โดยสามารถแบ่งประเภทของการจ่ายเงินผลประโยชน์ได้ดังนี้

(1) จำนวนเงินเอาประกัน (Sum Insured)

จำนวนเงินเอาประกัน คือ ผลประโยชน์ที่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับผลประโยชน์จะได้รับเมื่อกรมธรรม์ครบกำหนดหรือเมื่อเกิดเหตุตามที่ระบุในกรมธรรม์ เช่น ผลประโยชน์เมื่อถึงแก่กรรม (Death Benefits) ลักษณะโดยทั่วไป คือ ผู้รับผลประโยชน์ที่ระบุไว้ในกรมธรรม์จะได้รับผลประโยชน์

⁵ ประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง กำหนดประเภทและชนิดของเงินกองทุน รวมทั้งหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการคำนวณเงินกองทุนประกันชีวิต พ.ศ. 2562.

⁶ คณิต นิธิ เสรีวงศ์, อาชีพ "นักคณิตศาสตร์ประกันภัย" [ออนไลน์], 3 พฤษภาคม 2564. แหล่งที่มา <https://http://oho.ipst.ac.th/bookroom/snet2/paper/paper12/insumce.htm>

เมื่อผู้เอาประกันถึงแก่กรรมภายในระยะเวลาที่กรมธรรม์ให้ความคุ้มครอง และแล้วเป็นมูลค่าที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ หรือผลประโยชน์จ่ายเมื่อครบกำหนด (Matured Endowment) ที่ผู้เอาประกันจะได้รับผลประโยชน์เมื่อกรมธรรม์ครบกำหนด ผลประโยชน์นี้อาจจะเกิดจากการทำกรมธรรม์ประเภทสะสมทรัพย์ (Endowment Insurance) โดยที่ผู้เอาประกันยังคงมีชีวิตจนถึงวันที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์

ผลประโยชน์ที่จ่ายคืนให้กับผู้เอาประกันโดยปกติแล้วจะเป็นมูลค่าที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์หักด้วยเงินกู้ยืมโดยมีกรมธรรม์เป็นประกัน (Policy loans) และดอกเบี้ยค้างรับบวกด้วยเงินปันผลค้างจ่าย⁷ (ถ้ามี)

(2) ผลประโยชน์ตามสัญญาแนบท้าย (Rider Benefits)

กรมธรรม์ที่มีสัญญาแนบท้ายการคุ้มครองไม่ว่าจะเป็นการประกันอุบัติเหตุ (Accident) ค่ารักษาพยาบาล (Medical Expenses) หรือการประกันสุขภาพ (Health) บริษัทอาจชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาแนบท้ายให้กับผู้เอาประกันภัยโดยตรง แล้วแต่ข้อตกลงที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ บริษัทจะพิจารณาค่าสินไหมทดแทนจากหลักฐานรายจ่ายจากการรักษาพยาบาลตามเงื่อนไขของกรมธรรม์ เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบรับรองแพทย์ที่ได้รับจากผู้เอาประกันภัยหรือโรงพยาบาล⁸ ซึ่งกำหนดให้หลังจากที่บริษัทได้รับเอกสารตามที่กำหนดในประกาศครบถ้วน ในกรณีเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนการประกันภัย อุบัติเหตุ (กรณีไม่ถึงแก่กรรม) การประกันสุขภาพ หรือค่ารักษาพยาบาลให้บริษัทชดใช้ให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน

(3) เงินรายปี (Annuities)

เงินรายปี (Annuities) เกิดจากกรมธรรม์ที่จ่ายผลประโยชน์ในลักษณะของเงินบำนาญที่จ่ายให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตเป็นรายปีจนกว่าผู้เอาประกันชีวิตจะถึงแก่กรรม (Straight Annuities) หรือจ่ายให้แก่ผู้รับผลประโยชน์จนกว่าจะครบกำหนดสัญญาในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่กรรมตามมูลค่าที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ (Annuities Certain) หรือจนกว่าจะเท่ากับยอดเบี้ยประกันภัยที่บริษัทรับมาทั้งหมด โดยจะจ่ายให้เป็นยอดรวมหรือทยอยจ่ายตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ (Refund Annuities)

(4) เงินปันผล (Participating dividends)

กรมธรรม์ประกันชีวิตที่มีเงื่อนไขในการแบ่งปันเงินส่วนเกิน (Surplus) ที่เกิดขึ้นแต่ละปีให้แก่ผู้ถือกรมธรรม์ ผู้เอาประกันชีวิตจะได้รับผลประโยชน์ที่เรียกว่าเงินปันผล (Dividends) ซึ่งเป็นเงินที่บริษัทจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตจากกำไรเมื่อสิ้นปี จากการลงทุนที่แตกต่างหากจากพอร์ตการลงทุน

⁷ ประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการชดใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิต ลงวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ข้อ 5.

⁸ ประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการชดใช้เงินตามสัญญาประกันชีวิต ลงวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ข้อ 4 (3).

ของบริษัท โดยปกติแล้วไม่มีข้อกำหนดทางกฎหมายหรือตามสัญญาที่จะต้องจ่ายผลตอบแทนที่แน่นอนที่บริษัทจะจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันชีวิต แต่เมื่อบริษัทได้ประกาศจ่ายเงินปันผลแล้วจึงจะเป็นภาระผูกพันทางกฎหมาย เงินปันผลจะได้รับการอนุมัติและประกาศจ่ายในแต่ละปีและทำการจ่ายหรือสะสมเงินไว้ที่บริษัทตามแต่ที่ผู้เอาประกันชีวิตจะเลือกวิธีการรับผลประโยชน์ กรรมธรรม์บางประเภทอาจกำหนดให้จ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตเมื่อกรรมธรรม์สิ้นอายุ (Terminal Dividends) ไม่ว่าจะเป็นการสิ้นอายุจากการถึงแก่กรรม ครบกำหนด หรือการขอลีกสัญญา โดยบริษัทจะจ่ายเงินปันผลให้หลังจากกรรมธรรม์ครบกำหนด โดยปกติมักจะอยู่ในช่วง 10 ถึง 20 ปี เงินปันผลเมื่อกรรมธรรม์ครบกำหนดนั้นคำนวณมาจากยอดส่วนเกินที่เพิ่มขึ้นในช่วงที่กรรมธรรม์มีผลบังคับใช้

(5) เงินคืนตามเงื่อนไขกรรมธรรม์ (Coupons)

กรรมธรรม์บางประเภทอาจมีการกำหนดให้จ่ายเงินคืนให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตตามระยะเวลาที่กำหนด เช่น ทุก 5 ปี หรือ 10 ปี เป็นต้น โดยบริษัทจะกำหนดจำนวนเงินที่จ่ายคืนและช่วงเวลาจ่ายคืนไว้ในกรรมธรรม์ ซึ่งถือเป็นเงินคืนตามเงื่อนไขกรรมธรรม์

2.1.2.2 ผลประโยชน์รูปแบบอื่น ๆ

ปัจจุบันรูปแบบของการรับประกันชีวิตมีลักษณะความคุ้มครองและผลประโยชน์แตกต่างกันออกไป นอกจากเหนือจากผลประโยชน์ที่บริษัทจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัยกรณีถึงแก่กรรมกรรมและผลประโยชน์ในช่วงมีชีวิต ผู้เอาประกันภัยยังสามารถได้รับผลประโยชน์อื่น ๆ จากกรรมธรรม์ดังกล่าวได้โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) มูลค่าเวนคืนเงินสด (Cash Surrender Value)

มูลค่าเวนคืนเงินสด คือ จำนวนเงินคืนที่บริษัทประกันชีวิตจะจ่ายคืนให้แก่ผู้เอาประกันชีวิตจากเงินสำรองประกันชีวิตเมื่อมีการเลิกสัญญาก่อนที่สัญญาจะสิ้นสุดผลบังคับตามปกติ⁹ ผู้เอาประกันสามารถบอกเลิกสัญญาประกันภัย (Surrenders) เมื่อใดก็ได้ด้วยการงดไม่ส่งเบี้ยประกันภัยต่อไป (Lapses) และถ้าผู้เอาประกันชีวิตได้นำส่งค่าเบี้ยประกันภัยมาแล้วอย่างน้อยสามปีหรือกรณีที่เป็นสัญญาประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันชีวิตชำระเบี้ยประกันชีวิตครั้งเดียว (Single Premium) ผู้เอาประกันชีวิตมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าเวนคืนกรรมธรรม์ประกันภัย

(2) เงินกู้โดยมีกรรมธรรม์เป็นประกัน (Policy Loans)

เมื่อผู้เอาประกันชีวิตมีความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนหนึ่ง แต่ไม่ประสงค์จะเลิกสัญญาประกันชีวิตและไม่อยากให้ความคุ้มครองสิ้นสุดลง หรืออาจต้องการใช้เงินเป็นการชั่วคราว ผู้เอาประกันชีวิตสามารถกู้เงินจากบริษัทประกันชีวิตแทนซึ่งอาจกระทำได้ โดยบริษัทประกันชีวิตจะให้ผู้เอาประกันชีวิตกู้เงินจำนวนหนึ่งจากบริษัทในจำนวนไม่เกินกว่าจำนวนมูลค่าเวนคืนเงินสดที่ผู้เอาประกันชีวิตมีไว้กับบริษัทในขณะนั้น โดยอัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามที่บริษัทกำหนดซึ่งระบุไว้ในกรรมธรรม์ เนื่องจาก

⁹ ประมวลแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 894.

การกู้เงินนี้ผู้เอาประกันชีวิตกู้เงินจากผลประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตของตัวเอง แต่ที่บริษัทประกันชีวิตต้องคิดดอกเบี้ยเนื่องจากบริษัทไม่สามารถนำเงินจำนวนนี้ไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์อื่นได้ ในขณะที่เดียวกันผู้เอาประกันชีวิตก็ได้รับความคุ้มครองตามจำนวนเงินเอาประกันในจำนวนเดิม แต่หากมีการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในขณะที่ผู้เอาประกันชีวิตมีการกู้เงินโดยมีกรรมธรรม์เป็นประกันอยู่ บริษัทประกันชีวิตจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนเงินที่เอาประกันหักด้วยหนี้สินที่ผู้เอาประกันชีวิตมีต่อบริษัทรวมถึงดอกเบี้ยจากหนี้ที่ค้างชำระด้วย

(3) เงินฝากและดอกเบี้ยจากเงินฝาก (Deposits and interest on deposits)

ในกรณีที่ผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้รับผลประโยชน์เลือกรับเงินปันผลหรือคูปองโดยการฝากไว้ที่บริษัทประกันชีวิต บริษัทจะต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินปันผลหรือเงินคืนตามเงื่อนไขกรรมธรรม์ที่ฝากไว้กับบริษัททุกปีในอัตราดอกเบี้ยทบต้นโดยอัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามที่บริษัทกำหนดซึ่งระบุไว้ในกรรมธรรม์

2.1.3 การพิจารณาการรับประกันและการเรียกเก็บค่าเบี้ยประกัน

การพิจารณารับประกันภัย (Underwriting) หมายถึง กระบวนการพิจารณาจัดกลุ่มบุคคลที่ขอเอาประกันชีวิตให้ได้รับความคุ้มครองตรงกับอัตราภาวะ¹⁰ (Mortality Rate) หรืออีกนัยหนึ่งคือการคัดเลือกให้สอดคล้องกับอัตราเบี้ยประกันภัยตามหลักคณิตศาสตร์ประกัน (Actuary) ให้มากที่สุด

อัตราเบี้ยประกันภัย หมายถึง ราคาของการประกันชีวิตที่จ่ายล่วงหน้าเพื่อความคุ้มครองในอนาคตหรือจำนวนเงินที่ผู้รับประกันชีวิตเรียกเก็บเพื่อให้ความคุ้มครอง¹¹ โดยการกำหนดอัตราเบี้ยประกันชีวิตโดยทั่วไปเป็นไปตามหลักคณิตศาสตร์ประกันภัย โดยปัจจัยในการคำนวณขึ้นอยู่กับอัตราภาวะ อัตราดอกเบี้ย แบบประกันชีวิต พฤติกรรมความเสี่ยง และสุขภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับข้อมูลทางสถิติของแต่ละประเทศ รวมถึงรายจ่ายจากการรับประกันชีวิต เช่น ค่าจ้างและค่าบำเหน็จตัวแทนประกันชีวิต รายจ่ายในการดำเนินงาน เป็นต้น

2.2 หลักเกณฑ์ทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

ในอดีต หลักเกณฑ์ทางการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประกันชีวิตโดยเฉพาะเจาะจงจะถือปฏิบัติตามข้อกำหนดของหน่วยงานกำกับดูแลหรือปฏิบัติตามแนวทางที่ถือปฏิบัติมาแต่ก่อน ซึ่งส่วนใหญ่จะถือแนวทางบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ ทั้งนี้ การปฏิบัติทางบัญชีที่หลากหลายทำให้ข้อมูลที่ได้จากรายงานทางการเงินของแต่ละกิจการอาจไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้ รายการทางการ

¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, คู่มือปฏิบัติงานสำหรับนายหน้าประกันวินาศภัย [ออนไลน์], 15 มกราคม 2564. แหล่งที่มา <https://www.oic.or.th/sites/default/files/content/90853/04207-bththii-4-kaarphicchaarnaarabprakanphay.pdf>

¹¹ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, คปก. แจ้งการกำหนดอัตราเบี้ยประกันชีวิตใช้หลักสากลเหมือนกันทุกประเทศ [ออนไลน์], 15 มกราคม 2564. แหล่งที่มา <https://www.oic.or.th/th/consumer/news/releases/6439>

บัญชีที่สำคัญสำหรับธุรกิจประกันชีวิต ได้แก่ รายการเบี้ยประกันภัยรับ เงินสำรองประกันภัย ซึ่งเป็นสำรองสำหรับสัญญาประกันภัยระยะยาว อันเป็นภาระผูกพันที่บริษัทประกันชีวิตมีต่อผู้เอาประกันภัย

2.2.1 หลักการเบื้องต้นของมาตรฐานการรายงานทางการเงินไทยฉบับที่ 4 เรื่องสัญญาประกันภัย

มาตรฐานการรายงานทางการเงินไทยฉบับที่ 4 เรื่องสัญญาประกันภัย (TFRS 4) ซึ่งมีผลบังคับใช้กับงบการเงินของบริษัทประกันชีวิต สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา เป็นไปตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 4 เรื่องสัญญาประกันภัย (IFRS 4) โดยวัตถุประสงค์ที่สำคัญของมาตรฐานฉบับนี้ เพื่อกำหนดให้ผู้รับประกันภัยเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาประกันภัยที่ออกจำหน่าย ซึ่งระบุและอธิบายถึงจำนวนเงินที่เกิดจากสัญญาประกันภัยในงบการเงินของผู้รับประกันภัย และช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงจำนวนเงิน จังหวะเวลา และความไม่แน่นอนของกระแสเงินสดในอนาคตจากสัญญา ประกันภัย รวมถึงเพื่อสร้างความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลด้วยการให้มีการเปิดเผยข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

2.2.2 หลักการเบื้องต้นของมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย

คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Board หรือ IASB) ได้ประกาศมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 (IFRS 17) เรื่อง สัญญาประกันภัย เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560 ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการรับรู้และวัดมูลค่าสำหรับสัญญาประกันภัยในงบการเงินของบริษัทประกันชีวิต โดยจะมีผลบังคับใช้สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2566 เป็นต้นไป สำหรับประเทศไทย ขณะนี้อยู่ระหว่างการยกร่างให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น โดยคาดว่าจะมีผลบังคับใช้สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2567¹² มาตรฐานฉบับนี้มีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้รายได้ของเบี้ยประกันชีวิต โดยจะทำให้บริษัทประกันชีวิตไม่สามารถรับรู้เบี้ยประกันภัยรับเป็นรายได้ตามเกณฑ์เงินสดหรือเกณฑ์คงค้างได้ทั้งจำนวนอีกต่อไป แต่กำหนดให้รับรู้รายได้และรายจ่ายจากการรับประกันภัยสำหรับความคุ้มครองที่เหลืออยู่โดยสะท้อนการให้บริการตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการให้บริการดังกล่าวโดยใช้หลักการปันตามการล่วงของเวลาซึ่งการรับรู้ดังกล่าวเป็นไปตามหลักการทางคณิตศาสตร์ประกันภัย¹³ ส่งผลให้มีการรับรู้รายได้ รายจ่าย และกำไรทางบัญชีลดลงในแต่ละรอบบัญชี

2.3 หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี

นอกจากกฎหมายภาษีอากรตามประมวลรัษฎากรจะบัญญัติให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษี ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล มีหน้าที่ต้องเสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติแล้วนั้น ยังมี

¹² สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่ [ออนไลน์], 16 มกราคม 2564. แหล่งที่มา <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/135175>

¹³ พิเชษฐ เจริญธรรมทีวีสิน, “พลิกโฉมธุรกิจประกันภัยกับ IFRS17”, Sawasdee Actuary 49 (กรกฎาคม-ตุลาคม 2561): 8-30.

หลักการที่ควรพิจารณาเพื่อให้การจัดเก็บและการบริหารภาษีอากรมีประสิทธิภาพ สามารถบังคับใช้ได้ มีความเป็นธรรมแก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นการนำไปสู่ความสมัครใจในการเสียภาษีให้แก่รัฐ เพื่อถูกนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้น การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินรายได้เบี้ยประกันภัยรับและรายจ่ายสำรองซึ่งถือเป็นรายได้และรายจ่ายส่วนหลักในการดำเนินธุรกิจ และเป็นฐานในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล จึงต้องเป็นไปตามหลักการบริหารภาษีอากรที่ดีเช่นเดียวกัน

การจัดเก็บภาษีอากรที่ดี ต้องมีความเป็นธรรม สะท้อนรูปแบบการดำเนินธุรกิจของผู้หน้าที่เสียภาษีที่แท้จริง เพื่อไม่ก่อให้เกิดภาระด้านภาษีอากรที่มากเกินไป อันจะนำไปสู่การหลีกเลี่ยงและการหนีภาษีอากรได้ หลักการเรื่องความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีอากรสามารถพิจารณาได้เป็น 2 ลักษณะ¹⁴ ได้แก่ หลักความเป็นธรรมสมบูรณ์ (Principle of Absolute Equity) และ หลักความเป็นธรรมสัมพันธ์ (Principle of Relation Equity)

1) หลักความเป็นธรรมสมบูรณ์ (Principle of Absolute Equity) การจัดเก็บภาษีอากรที่ถือว่ามีความเป็นธรรมนั้น จะต้องเป็นภาษีอากรที่จัดเก็บจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีในจำนวนที่เท่าเทียมกัน โดยไม่ได้มีการพิจารณาถึงปัจจัยภายนอกของแต่ละปัจเจกบุคคลที่อาจส่งผลต่อความสามารถในการเสียภาษีอากรในจำนวนที่เท่าเทียมดังกล่าวกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น ในทางปฏิบัติ หลักความเป็นธรรมสมบูรณ์จึงไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรบางกลุ่มได้

2) หลักความเป็นธรรมสัมพันธ์ (Principle of Relation Equity) เป็นการจัดเก็บภาษีอากรที่คำนึงถึงความสอดคล้องกันระหว่างความสามารถในการใช้ประโยชน์จากบริการสาธารณะที่รัฐจัดหาไว้ หรือทรัพยากรส่วนรวมเพื่อก่อให้เกิดรายได้หรือความมั่งคั่งของผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากร หากบุคคลใดใช้ประโยชน์จากรัฐสวัสดิการเพื่อก่อให้เกิดรายได้ส่วนตนจำนวนมาก ย่อมเป็นผู้ที่ต้องเสียภาษีอากรในจำนวนที่มากกว่าบุคคลที่ใช้ประโยชน์จากบริการสาธารณะน้อยกว่า

จากหลักความเป็นธรรมข้างต้น หากพิจารณารูปแบบการดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันชีวิต แม้จะมีการรับรู้รายได้เบี้ยประกันชีวิต ทั้งเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้าง เป็นรายได้ในรอบบัญชีที่เกิดรายการเป็นฐานในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลทั้งจำนวน ในทางปฏิบัติ รายได้ดังกล่าวที่บริษัทได้รับยังไม่ถือว่าเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากบริษัทยังคงมีภาระผูกพันในโอกาสที่ต้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้เอาประกันภัยตามระยะเวลาซึ่งระบุไว้ในกรมธรรม์ ทำให้บริษัทต้องมีการจัดสรรสำรองประกันภัยให้พอเพียงสำหรับการจ่ายผลประโยชน์ตามกรมธรรม์ ค่าสินไหมทดแทนและรายจ่ายที่เกี่ยวข้อง และรับรู้สำรองประกันภัยดังกล่าวเป็นรายจ่ายในรอบบัญชีทั้งจำนวนตามที่คำนวณได้อย่างไรก็ตามประมวลรัษฎากรกำหนดให้ธุรกิจประกันชีวิตสามารถหักเงินสำรองประกันชีวิตเป็นรายจ่ายทางภาษีได้เพียงไม่เกินร้อยละ 65 ของเบี้ยประกันชีวิตสุทธิที่รับรู้เป็นรายได้ในรอบบัญชีสำหรับสัญญาประกันภัยระยะยาว หรือหักเงินสำรองประกันชีวิตเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 40 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยรับหลังจากหักเบี้ยประกันภัยต่อ (Net written premium) และเงินสำรองที่ได้ถือเป็นรายจ่ายทางภาษีในรอบปีภาษีนี้จะต้องถือเป็นรายได้ทางภาษีในรอบบัญชีถัดไปสำหรับสัญญาประกันภัยระยะสั้น นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2567 บริษัทต้องเปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17

¹⁴ ดุลยลักษณ์ ตราธรรม, กฎหมายภาษีอากร, (กรุงเทพ, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2562). หน้า 17-20.

เรื่อง สัญญาประกันภัย ซึ่งกำหนดให้บริษัทประกันชีวิตรับรู้รายได้และรายจ่ายจากการรับประกันภัยตามสิทธิที่ได้รับจากการให้บริการโดยใช้หลักการปันตามการล่วงของเวลา อย่างไรก็ตาม หลักการทางภาษีข้างต้นที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจึงแสดงให้เห็นถึงความอสมมาตร (Asymmetry) ของการรับรู้รายได้และรายจ่ายข้างต้น ซึ่งถือเป็นรายการหลักของธุรกิจและใช้ในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักความเป็นธรรม การรับรู้รายได้เบี้ยประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองประกันภัยในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต สอดคล้องกับลักษณะและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ

บทที่ 3

การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต

การประกอบธุรกิจของบริษัทประกันชีวิต (Life Insurance) คือ การที่ผู้เอาประกันภัยได้จ่ายเบี้ยประกันภัยตามจำนวนที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ให้กับบริษัทประกันชีวิต เพื่อซื้อความคุ้มครองภายในเวลาที่กำหนด หรือมีอายุยืนยาวจนครบกำหนดตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ ในขณะที่เดียวกันบริษัทประกันชีวิตในฐานะผู้รับประกันภัยก็จะจ่ายเงินเอาประกันภัยให้แก่ผู้รับผลประโยชน์หรือผู้เอาประกันภัยแล้วแต่กรณี ดังนั้น ในการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัท มีหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะตามวัตถุประสงค์ของการรับรู้รายได้และรายจ่ายดังกล่าว เช่น การรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีที่เลือกใช้หลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจของตนได้ หรือหลักเกณฑ์ทางภาษีที่จัดทำเพื่อประกอบการยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ดังนั้น การทำความเข้าใจลักษณะการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพื่อให้สามารถเสียภาษีได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันชีวิต

3.1 รายได้เบี้ยประกันภัยและรายจ่ายสำรองประกันภัย (Technical Reserves)

รายได้จากเบี้ยประกันภัยรับและรายจ่ายจากเงินสำรองประกันภัยเป็นองค์ประกอบหลักที่สะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริงของการประกอบธุรกิจประกันชีวิตและถูกนำไปคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยสามารถสรุปสาระสำคัญและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

3.1.1 รายได้เบี้ยประกันภัยรับ

รายได้เบี้ยประกันภัยรับ คือ เงินที่ผู้เอาประกันภัยจ่ายให้กับบริษัทประกันชีวิต เพื่อแลกเปลี่ยนกันความคุ้มครองหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับตามกรมธรรม์ รายได้ประเภทนี้ถือว่าเป็นรายได้หลักที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติของบริษัท โดยผู้เอาประกันภัยอาจมีรูปแบบการชำระเบี้ยประกันภัยให้แก่บริษัทที่แตกต่างกันออกไป เช่น รายเดือน ราย 6 เดือน หรือรายปี จนครบกำหนดสัญญาตามที่ตกลงในเงื่อนไขการชำระเบี้ย เป็นต้น

3.1.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดเบี้ยประกันภัยรับ

การกำหนดเบี้ยประกันภัยรับเกิดจากการคำนวณด้วยหลักการทางคณิตศาสตร์ประกันภัยซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป โดยสะท้อนถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ อัตราการเสียชีวิต อาชีพ ผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ เป็นต้น นอกจากการคำนวณเบี้ยประกันภัยจะเป็นไปตามหลักการทางคณิตศาสตร์ประกันภัยแล้วนั้น ยังต้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักในการกำกับดูแลอีกด้วย¹⁵

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, คปภ. แจงการกำหนดอัตราเบี้ยประกันชีวิต ใช้หลักสากลเหมือนกันทุกประเทศ [ออนไลน์], 15 มกราคม 2564. แหล่งที่มา <https://www.oic.or.th/th/consumer/news/releases/6439>

3.1.3 สำรองประกันภัย

สำรองประกันภัย หมายถึง เงินสำรองที่บริษัทประกันชีวิตบันทึกเป็นหนี้สินไว้ในงบการเงินของบริษัท เพื่อการจ่ายผลประโยชน์และค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ถือกรมธรรม์ หรือผู้รับประโยชน์ในอนาคต

3.1.4 หลักเกณฑ์ในการคำนวณสำรองประกันภัย

สำรองประกันภัยถูกคำนวณโดยใช้หลักการทางคณิตศาสตร์ประกันภัย โดยนักคณิตศาสตร์ประกันภัยที่มีคุณวุฒิเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป¹⁶ หากบริษัทไม่สามารถรักษาระดับของสำรองประกันภัยไว้ได้อย่างเพียงพอ บริษัทอาจไม่สามารถจ่ายเงินตามกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ได้ และยังทำให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียของบริษัท เช่น ผู้ถือหุ้น นักลงทุน ลูกค้า และพนักงานของบริษัทที่มีความเข้าใจผิดในผลประกอบการที่แท้จริงของบริษัทด้วย โดยทั่วไปเงินสำรองของบริษัทสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.1.4.1 สำรองประกันภัยสำหรับสัญญาระยะยาว (Long-term technical reserves)

สำรองประกันภัยสำหรับสัญญาระยะยาว¹⁷ หมายถึง สำรองสำหรับสัญญาอันเป็นภาระผูกพันที่บริษัทประกันชีวิตมีต่อผู้เอาประกันภัยที่มีระยะเวลาของสัญญาเกินกว่า 1 ปี หรือมีการรับรองการต่ออายุอัตโนมัติซึ่งบริษัทไม่สามารถบอกเลิกสัญญาและไม่สามารถปรับเพิ่ม หรือลดเบี้ยประกันภัย รวมถึงเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ใด ๆ ตลอดอายุสัญญา

3.1.4.2 สำรองประกันภัยสำหรับสัญญาระยะสั้น (Short-term technical reserves)

สำรองประกันภัยสำหรับสัญญาระยะสั้น หมายถึง สำรองสำหรับสัญญาประกันภัยระยะสั้นที่ไม่มีลักษณะหรือเงื่อนไขเช่นเดียวกับสัญญาประกันภัยระยะยาว

โดยทั่วไปบริษัทประกันชีวิตจะมีนักคณิตศาสตร์ประกันภัย ทำหน้าที่คำนวณเงินสำรองประกันภัย¹⁸ ซึ่งบริษัทจะจัดสรรเบี้ยประกันภัยไว้เป็นเงินสำรองประกันภัยสำหรับกรมธรรม์ประกันภัยที่มีความผูกพันอยู่เป็นจำนวนไม่น้อยกว่าผลรวมของ

- (1) มูลค่าสำรองประกันภัยก่อนการเอาประกันภัยต่อ
- (2) ค่าที่มากกว่าระหว่างมูลค่าสำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้ก่อนการเอาประกันภัย มูลค่าสำรองสำหรับความเสี่ยงภัยที่ยังไม่สิ้นสุดก่อนการเอาประกันภัยต่อ
- (3) มูลค่าสำรองค่าสินไหมทดแทนก่อนการเอาประกันภัยต่อ

ทั้งนี้ วิธีในการคำนวณสำรองประกันภัยจะแบ่งตามประเภทของสัญญา โดยจะมีความแตกต่างกันสำหรับสัญญาระยะยาวและสัญญาระยะสั้น

¹⁶ มาตรา 83/3 แห่งพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551

¹⁷ ประกาศ คปภ. เรื่อง การประเมินราคาทรัพย์สินและหนี้สินของบริษัทประกันชีวิต พ.ศ. 2554 หมวดที่ 3 การประเมินราคาหนี้สิน

¹⁸ ประกาศ คปภ. เรื่อง กำหนดแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และระยะเวลาการส่งรายงานประจำปี การคำนวณความรับผิดตามกรมธรรม์ประกันภัยของบริษัทประกันชีวิต พ.ศ. 2554

นอกจากนี้ มาตรา 23 พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 บัญญัติว่า

“ให้บริษัทจัดสรรเบี้ยประกันภัยไว้เป็นเงินสำรองประกันภัยสำหรับกรรมธรรม์ประกันภัยที่ยังมีความผูกพันอยู่ และเงินสำรองอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด”

“เงินสำรองตามวรรคหนึ่งจะเป็นเงินสด พันธบัตรรัฐบาลไทย หรือทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และสัดส่วนที่คณะกรรมการประกาศกำหนด”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดสรรสำรองประกันภัยเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันชีวิต เนื่องจากเงินสำรองประกันภัยถูกคำนวณด้วยความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ในอนาคต ทำให้เงินสำรองประกันภัยนั้นอยู่บนทฤษฎีของกฎจำนวนมาก¹⁹ (Law of Large Numbers) โดยเงินสำรองประกันภัยจะมีค่าใกล้เคียงความจริงเฉพาะทั้งกลุ่มของกรรมธรรม์ประกันภัย ถึงแม้ว่าเงินสำรองประกันภัยจะถูกคำนวณที่ละกรรมธรรม์ แต่ทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังจะเป็นจริงสำหรับจำนวนกรรมธรรม์มาก ไม่ใช่สำหรับกรรมธรรม์ใดกรรมธรรม์หนึ่ง

3.2 หลักเกณฑ์ทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องสำหรับการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิต

ในอดีต ประเทศไทยไม่มีมาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับสัญญาประกันภัยบังคับใช้ในการรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยและสำรองประกันภัยที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นรายการหลักที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจประกันชีวิต ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา จึงได้มีการนำมาตรฐานการบัญชีของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการรับรู้รายได้และสำรองประกันภัย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีการบังคับใช้มาตรฐานรายงานทางการเงินของไทย ฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย ซึ่งมีผลบังคับใช้กับงบการเงินของบริษัทประกันชีวิต ตั้งแต่รอบระยะเวลาบัญชีวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 เป็นต้นมาและหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยและสำรองประกันภัยของบริษัทที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ภาคธุรกิจมีแนวทางในการรับรู้รายการทางบัญชีที่ถูกต้องและเป็นรูปธรรม

3.2.1 มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย

ธุรกิจประกันชีวิตมีผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบและมีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น สัญญาประกันภัยบางประเภท นอกจากจะให้ความคุ้มครองชีวิต ยังมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับเครื่องมือทางการเงิน (Financial Instrument) ในอดีตที่ผ่านมา นั้น วิธีการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีของธุรกิจประกันชีวิตยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้เสียเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับผลประกอบการและการบริหารจัดการความเสี่ยงของกิจการ ดังนั้น การบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัยในปัจจุบันจึงเป็นการกำหนดกรอบแนวปฏิบัติทางการบัญชีสำหรับสัญญาประกันภัยที่มีความหลากหลายและแตกต่างจากแนวปฏิบัติในภาคธุรกิจอื่น ๆ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การรับรู้รายได้เบี้ยประกันชีวิตจากสัญญาประกันภัย กำหนดให้รับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินสด (Cash Basis) กล่าวคือ จะรับรู้เป็นรายได้เมื่อได้รับชำระเบี้ยประกันชีวิตใน

¹⁹ บริษัท มาสเตอร์ทีม จำกัด, ทฤษฎีและหลักพื้นฐานเกี่ยวกับการประกันภัย [ออนไลน์], 16 มกราคม 2564. แหล่งที่มา http://www.masterteam.co.th/insurist/insbasic/insbasic_12.php#

งวดแรกเต็มจำนวนและเมื่อกรมธรรม์นั้นมีผลบังคับ สำหรับเบี้ยประกันชีวิตรับปีต่อจะถูกรับรู้เป็นรายได้ตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) โดยจะบันทึกเป็นรายได้เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาการชำระเงิน อย่างไรก็ตาม กรณีเบี้ยประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคลจะรับรู้เป็นรายได้ตามวันที่ที่กรมธรรม์มีผลบังคับ รวมไปถึงส่วนเปลี่ยนแปลงในเงินสำรองเบี้ยประกันที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้ ซึ่งจะมีการทยอยรับรู้เป็นรายได้ตามสัดส่วนของระยะเวลาคุ้มครอง โดยแสดงรายการในงบกำไรขาดทุนเป็นส่วนหนึ่งของรายได้เบี้ยประกันชีวิต ดังนี้

ภาพที่ 1: การคำนวณกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ (อย่างง่าย) ของบริษัทประกันชีวิต

บริษัท ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ	สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม	
	(พันบาท)	
	25X2	25X1
รายได้		
เบี้ยประกันภัยรับ	1,000	2,000
หัก เบี้ยประกันภัยต่อ	(100)	(100)
เบี้ยประกันภัยรับสุทธิ	900	1,900
หัก สำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้เพิ่มจากปีก่อน	(200)	(100)
หัก สำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้จากการประกันภัยต่อเพิ่ม (ลด) จากปีก่อน	(50)	(100)
เบี้ยประกันภัยที่ถือเป็นรายได้สุทธิ	650	1,700

3.2.2 การคำนวณสำรองประกันภัยตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)

สำรองประกันภัยที่ใช้สำหรับสัญญาระยะยาวในประเทศไทย มีสองวิธี คือวิธีสำรองประกันภัยแบบเบี้ยประกันภัยสุทธิ (Net Premium Valuation: NPV) และวิธีสำรองประกันภัยแบบเบี้ยประกันภัยรวม (Gross Premium Valuation: GPV) ซึ่งทั้งสองวิธีจะมีหลักการคำนวณมูลค่าเงินสำรองประกันภัยเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์และรายจ่ายในอนาคต หักด้วยมูลค่าปัจจุบันของเบี้ยประกันภัยในอนาคต รายละเอียดของวิธีการคำนวณสำรองประกันภัยสำหรับสัญญาระยะยาวแต่ละวิธีมีดังนี้

3.2.2.1 การคำนวณสำรองประกันภัยตามวิธี Net Premium Valuation (NPV)

สำนักงาน คปภ. ได้ให้คำนิยามและแนวทางในการคำนวณสำรองประกันภัยสำหรับสัญญาระยะยาวตามวิธี Net Premium Valuation ไว้ตามประกาศ คปภ. เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการจัดสรรเบี้ยประกันภัยไว้เป็นเงินสำรองประกันภัยสำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ยังมีความ

ผูกพันอยู่ พ.ศ.2552 แม้ว่าประกาศ คปภ. นี้จะมีการยกเลิกในปี พ.ศ. 2554 เนื่องจากได้มีการออกประกาศว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์สินและหนี้สินของบริษัทประกันชีวิต พ.ศ. 2554

การคำนวณเงินสำรองตามวิธี NPV คือ การนำผลรวมของมูลค่าปัจจุบันของจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยและผลประโยชน์อื่น (ถ้ามี) ที่บริษัทมีความผูกพันจะต้องจ่ายในอนาคตนับแต่วันที่ครบรอบปีกรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นต้นไป หักด้วย มูลค่าปัจจุบันของเบี้ยประกันภัยสุทธิรายปีในอนาคตนับแต่วันครบรอบปีกรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นต้นไป ซึ่งการคำนวณเงินสำรองตามวิธี NPV เบี้ยประกันภัยจะเป็นเบี้ยประกันภัยสุทธิ (Net premium) ที่คำนวณขึ้นโดยอาศัยอัตราธรรมชาติและดอกเบี้ย โดยไม่รวมส่วนบวกเพิ่ม เช่น กำไรและรายจ่ายของผู้รับประกัน ซึ่งสมมติฐานที่ใช้ในการคำนวณเงินสำรองประกันภัยตามวิธี NPV เช่น อัตราธรรมชาติ อัตราดอกเบี้ย รูปแบบการจ่ายผลประโยชน์และสมมติฐานอื่น ๆ เป็นหลักซึ่งสอดคล้องกับประกาศ คปภ. ที่กล่าวไว้ข้างต้น

3.2.2.2 การคำนวณสำรองประกันภัยตามวิธี Gross Premium Valuation (GPV)

ในปี พ.ศ. 2554 สำนักงาน คปภ. ได้ออกประกาศ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการจัดสรรเบี้ยประกันภัยไว้เป็นเงินสำรองประกันภัย สำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ยังมีความผูกพันอยู่ และเงินสำรองอื่นของบริษัทประกันชีวิต ได้กำหนดให้บริษัทประกันชีวิตคำนวณมูลค่าสำรองประกันภัยตามวิธีการที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์สินและหนี้สินของบริษัทประกันชีวิต พ.ศ. 2554

สำนักงาน คปภ. ได้ให้คำนิยามและหลักเกณฑ์ในการคำนวณเงินสำรองประกันภัยตามวิธี Gross Premium Valuation (GPV) ไว้ดังนี้

การคำนวณเงินสำรองตามวิธี GPV คือการประมาณการทางคณิตศาสตร์ประกันภัยสำหรับการประกันชีวิต ซึ่งเป็นการประมาณมูลค่าปัจจุบันของความรับผิดชอบตามกรมธรรม์ที่พิจารณาจากเบี้ยประกันภัยรับที่แท้จริง (Premium Due) และการคาดการณ์ (Projection) กระแสเงินสดขาออก (Outgoings) ในอนาคตอย่างครอบคลุม

โดยทั่วไปเงินสำรองตามวิธี NPV มักจะมีมูลค่ามากกว่าเงินสำรองตามวิธี GPV ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าบริษัทมีการตั้งเงินสำรองประกันภัยไว้มากกว่าสิ่งที่บริษัทคาดว่าจะเกิดขึ้นจริงในอนาคตจากประสบการณ์ของบริษัทบนสมมติฐานที่ดีที่สุด ดังนั้น จึงถือได้ว่าเงินสำรองตามวิธี GPV เป็นเงินสำรองประกันภัยขั้นต่ำที่บริษัทควรมี ซึ่งหากบริษัทคำนวณแล้วพบว่าเงินสำรองตามวิธี NPV มีค่าน้อยกว่าเงินสำรองประกันภัยตามวิธี GPV บริษัทควรพิจารณาตั้งเงินสำรองประกันภัยส่วนที่ขาดนั้นเพื่อให้สำรองมีจำนวนที่เพียงพอต่อภาระหนี้สิน²⁰

ส่วนใหญ่แล้วบริษัทประกันชีวิตจะขายผลิตภัณฑ์ที่เป็นการประกันชีวิตหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสัญญาหลัก (Host Contract) ให้กับผู้ถือกรมธรรม์และจะมีการขายผลิตภัณฑ์ประเภทประกันอุบัติเหตุ ประกันสุขภาพ ค้ำครองโรคร้ายแรงและค่ารักษาพยาบาล เป็นสัญญาแนบท้ายเพิ่มเติม (Riders) จากกรมธรรม์หลัก สัญญาแนบท้ายเพิ่มเติมเหล่านี้หากบริษัทประกันชีวิตได้จัดประเภทเป็นสัญญาระยะสั้นแล้ว นักคณิตศาสตร์ประกันภัยจะใช้วิธีการในการคำนวณสำรองประกันภัยสำหรับสัญญาระยะสั้น ซึ่งสำรองประกันภัยระยะสั้นนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

²⁰ มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย ฉบับปรับปรุง 2563 ย่อหน้า 15-19.

(1) สำรองค่าสินไหมทดแทน (Claim reserves)

สำรองค่าสินไหมทดแทน หมายถึง ประมาณการค่าสินไหมทดแทนที่บริษัทประกันจะต้องจ่ายให้กับผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ โดยสามารถแบ่งออกเป็น

(1.1) สำรองค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่ได้ตกลง

สำรองประเภทนี้เป็นสำรองที่บริษัทประกันชีวิตได้รับแจ้งเหตุจากผู้เอาประกันภัยและทำการประเมินค่าสินไหมทดแทนที่บริษัทจะต้องจ่ายให้กับผู้เอาประกันภัยแล้วแต่ยังไม่ได้ตกลงกับผู้เอาประกันภัยเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน บริษัทจะบันทึกสำรองดังกล่าวเป็น ค่าประมาณการในงบการเงินของบริษัท ซึ่งค่าประมาณการนี้อาจแตกต่างไปจากจำนวนเงินที่บริษัทจ่ายจริงให้แก่ผู้เอาประกันภัยได้

(1.2) สำรองค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้น มีการตกลงแล้ว แต่ผู้เอาประกันภัยยังไม่ได้รับเงินไป

สำรองประเภทนี้เป็นสำรองที่บริษัทประกันชีวิตได้รับแจ้งเหตุจากผู้เอาประกันภัยแล้ว และได้ทำการประเมินและตกลงในจำนวนเงินที่จะจ่ายให้ กับผู้เอาประกันภัยแล้วแต่ผู้เอาประกันภัยยังไม่ได้รับเงินไปจากบริษัท

(1.3) สำรองค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่ได้รับรายงาน (Incurred But Not Reported: IBNR)

สำรองประเภทนี้เป็นสำรองที่บริษัทประเมินค่าความเสียหายที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วแต่บริษัทยังไม่ได้รับรายงานจากผู้เอาประกันภัย ซึ่งการประเมินค่าเสียหายสำหรับสำรองประเภทนี้จำเป็นต้องใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์ประกันภัยในการคำนวณ

(2) สำรองเบี้ยประกันภัย (Premium reserves)

สำรองเบี้ยประกันภัย หมายถึง สำรองที่บริษัทประกันชีวิตคำนวณขึ้นเพื่อทยอยรับรู้รายได้ตลอดอายุของสัญญาประกันภัย โดยจะไม่ได้ทำการรับรู้รายได้ทั้งจำนวนในวันแรกที่บริษัทได้รับชำระค่าเบี้ยประกันภัย และเป็นสำรองที่บริษัทบันทึกไว้สำหรับภาระผูกพันตามสัญญาประกันภัย โดยสำรองเบี้ยประกันภัยจะบันทึกด้วยจำนวนสำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้ (Unearned Premium Reserve: UPR) หรือสำรองความเสี่ยงภัยที่ยังไม่สิ้นสุด (Unexpired Risk Reserve: URR) แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

(2.1) สำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้ (Unearned Premium Reserve: UPR)

สำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้ หมายถึง เบี้ยประกันภัยส่วนที่ยังไม่ถึงเป็นรายได้ของบริษัทสำหรับกรมธรรม์ประกันภัยที่ยังมีผลบังคับอยู่

(2.2) สำรองความเสี่ยงภัยที่ยังไม่สิ้นสุด (Unexpired Risk Reserve: URR)

สำรองความเสี่ยงภัยที่ยังไม่สิ้นสุด หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยจัดสรรไว้เพื่อชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตสำหรับกรมธรรม์ประกันภัยที่ยังมีผลบังคับอยู่

ในกรณีที่สำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถือเป็นรายได้ต่ำกว่าสำรองความเสี่ยงภัยที่ยังไม่สิ้นสุด บริษัทต้องตั้งสำรองเพิ่มให้เพียงพอที่จะครอบคลุมจำนวนความเสี่ยงภัยที่ยังไม่สิ้นสุด²¹

3.3 การเปรียบเทียบการรับรู้รายได้เบี้ยประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองประกันภัยตามหลักเกณฑ์ทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษี

บริษัทประกันชีวิต ซึ่งประกอบกิจการรับประกันชีวิตในประเทศไทย ในรูปแบบบริษัทมหาชน²² จำกัด หรือเป็นสาขาของบริษัทประกันชีวิตต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันชีวิตในประเทศไทย มีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากรเช่นเดียวกับธุรกิจประเภทอื่น

ภาษีเงินได้นิติบุคคลจัดเก็บจากกำไรสุทธิทางภาษี ซึ่งคำนวณจากรายได้หักด้วยรายจ่ายตามเงื่อนไขของประมวลรัษฎากร²³ กำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิทางภาษีจึงมีความแตกต่างจากกำไรสุทธิทางบัญชี

การคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี คือ การนำกำไร (ขาดทุน) ตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปก่อนหักภาษีเงินได้ (“กำไรทางบัญชี”) เป็นฐานในการคำนวณและปรับปรุงด้วยหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในมาตรา 65 ทวิ และมาตรา 65 ตรี เพื่อให้ได้กำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี ตามมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร

สำหรับธุรกิจประกันชีวิต เงื่อนไขในการคำนวณกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิทางภาษีนี้นั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับธุรกิจประเภทอื่น ๆ เว้นแต่รายได้และรายจ่ายบางประเภท โดยรายการทางบัญชีที่ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีและกำไรทางภาษีหลัก ๆ คือ

1) รายได้เบี้ยประกันภัย

รายได้ส่วนที่เป็นเบี้ยประกันชีวิตนั้นทางภาษีอนุญาตให้เลือกมาคำนวณเป็นรายได้ทางภาษีในรอบระยะเวลาบัญชีที่บริษัทได้รับชำระจริงหรือจะยังใช้ตามวิธีการบันทึกบัญชีซึ่งใช้เกณฑ์คงค้างก็ได้²⁴ แต่เมื่อเลือกใช้เกณฑ์ใดแล้วต้องปฏิบัติโดยสม่ำเสมอต่อไป

2) สำรองประกันชีวิต (Policy Reserve)

เป็นเงินสำรองที่บริษัทประกันชีวิตบันทึกตั้งเป็นหนี้สินไว้ในงบการเงินของบริษัทเพื่อ การจ่ายผลประโยชน์และค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ถือกรมธรรม์ ตามประมวลรัษฎากรกำหนดให้ธุรกิจประกันชีวิตสามารถหักเงินสำรองประกันชีวิตเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ไม่เกินร้อยละ 65 ของเบี้ยประกันชีวิตสุทธิที่ได้รับในรอบปีบัญชี หลังหักเบี้ยประกันภัยต่อ²⁵

²¹ เรื่องเดียวกัน

²² พระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 กำหนดให้ดำเนินการแปรสภาพให้เป็นบริษัทมหาชนจำกัด ภายในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 แต่ ถ้าไม่สามารถแปรสภาพภายในกำหนดระยะเวลา บริษัทสามารถประกอบกิจการต่อไปได้อีก 3 ปี ถ้ายังไม่สามารถแปรสภาพให้เป็นบริษัทมหาชนจำกัดได้อีก ให้ใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตของบริษัทนั้น ๆ สิ้นอายุ

²³ มาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร เงินได้ที่ต้องเสียภาษีตามความในส่วนี้ คือ กำไรสุทธิซึ่งคำนวณได้จากรายได้จากกิจการหรือเนื่องจากกิจการที่กระทำในรอบระยะเวลาบัญชีหักด้วยรายจ่ายตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในมาตรา 65 ทวิ และมาตรา 65 ตรี และรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าวให้มีกำหนดสิบสองเดือน

²⁴ คำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.1/2528 เรื่อง การใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

²⁵ มาตรา 65 ตรี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร เงินสำรองจากเบี้ยประกันภัยเพื่อสมทบทุนประกันชีวิตที่กันไว้ก่อนคำนวณกำไรเฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว

3) สำรองเบี้ยประกันภัยที่ยังไม่ถือเป็นรายได้ (Unearned Premium Reserve)

รายจ่ายจากการตั้งเงินสำรองจากเบี้ยประกันสำหรับกรมธรรม์ประกันภัยอื่นนอกจากกรมธรรม์ประกันชีวิต เช่น กรมธรรม์ประกันสุขภาพ กรมธรรม์ประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล ถือเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 40 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยรับหลังจากหักเบี้ยประกันภัยต่อ (Net written premium) และเงินสำรองที่ได้ถือเป็นรายจ่ายทางภาษีในรอบปีภาษีนี้จะต้องถือเป็นรายได้ทางภาษีในรอบบัญชีถัดไป²⁶

4) สำรองค่าสินไหมทดแทนและค่าสินไหมทดแทนค้างจ่าย (Loss Reserve and Outstanding Claims) เป็นรายจ่ายที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งของธุรกิจประกันชีวิตคือรายจ่ายที่เกิดจากการรับรู้ สำรองค่าสินไหมทดแทน (Loss Reserve) โดยประกอบไปด้วยสำรอง 3 ประเภท คือ

4.1) สำรองค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นแล้วและตกลงแล้ว (Loss Reserve Incurred And Agreed) เงินสำรองประเภทนี้เป็นเงินสำรองที่บริษัทประกันชีวิตได้รับแจ้งเหตุจากผู้เอาประกันภัยแล้วและได้ทำการประเมินและตกลงในจำนวนเงินที่จะจ่ายให้กับผู้เอาประกันภัยแล้วแต่ผู้เอาประกันภัยยังไม่ได้รับเงินไปจากบริษัท

4.2) สำรองค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่ได้ตกลง (Loss Reserve Incurred But Not Agreed) ซึ่งมีลักษณะเป็นรายจ่ายที่บริษัทกำหนดขึ้นเองหรือกำหนดจากเอกสารประกอบการพิจารณาสินไหมแต่ยังไม่ได้รับการพิจารณาหรือการตกลงกับผู้เอาประกันภัย

4.3) สำรองที่ตั้งขึ้นจากการประมาณการโดยนักคณิตศาสตร์ประกันภัย เพื่อคาดการณ์รายการค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นแต่ยังไม่ได้รับรายงาน (Incurred But Not Reported: IBNR) โดยรายการสำรองค่าสินไหมที่เกิดขึ้นแต่ยังไม่ได้รับรายงาน ยังไม่สามารถนำมาถือเป็นรายจ่ายทางภาษีได้โดยถือเป็นรายจ่ายต้องห้ามตามประมวลรัษฎากร²⁷ เนื่องจากเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการประมาณการ เพราะฉะนั้นบริษัทต้องปรับปรุงสำรองทั้งจำนวน ไม่ถือเป็นรายจ่ายเพื่อการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล

ความแตกต่างของการรับรู้รายได้เบี้ยประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองประกันภัยตามหลักเกณฑ์ทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องและภาษี สามารถสรุปได้ดังนี้

ในกรณีต้องจ่ายเงินตามจำนวนซึ่งเอาประกันภัยสำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตรายใดไม่ว่าเต็มจำนวนหรือบางส่วน เงินที่ใช้ไปเฉพาะส่วนที่ไม่เกินเงินสำรองตามวรรคก่อนสำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตรายนั้น จะถือเป็นรายจ่ายไม่ได้

ในกรณีเลิกสัญญาตามกรมธรรม์ประกันชีวิตรายใด ให้นำเงินสำรองตามวรรคแรก จำนวนที่มีอยู่สำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตรายนั้น กลับมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่เลิกสัญญา

²⁶ มาตรา 65 ตรี (1) (ข) เงินสำรองจากเบี้ยประกันภัยเพื่อสมทบทุนประกันภัยอื่นที่กันไว้ก่อนคำนวณกำไร เฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 40 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้วและเงินสำรองที่กันไว้จะต้องถือเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีในรอบระยะเวลาบัญชีปีถัดไป

²⁷ มาตรา 65 ตรี (9) รายจ่ายซึ่งกำหนดขึ้นเองโดยไม่มีการจ่ายจริง หรือรายจ่ายซึ่งควรจะได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีอื่น เว้นแต่ในกรณีที่ไม่สามารถจะลงจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีใดก็อาจลงจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีที่ถัดไปได้

ตารางที่ 1: ความแตกต่างของการรับรู้รายได้เบี่ยประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองประกันภัย

รายการ	หลักเกณฑ์ทางบัญชี	หลักเกณฑ์ทางภาษี
เบี่ยประกันชีวิต	เกณฑ์คงค้าง	เมื่อได้รับชำระจริงหรือเกณฑ์คงค้างก็ได้
สำรองประกันชีวิต	ถือเป็นรายจ่ายทั้งจำนวนตามวิธีทางคณิตศาสตร์ประกันภัย	ถือเป็นรายจ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 65 ของเบี่ยประกันภัยรับสุทธิจากการประกันภัยต่อ
สำรองค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นแต่ยังไม่ได้รับรายงานและและรายจ่ายในการจัดการสินไหมทดแทน	ถือเป็นรายการรายจ่ายทั้งจำนวน	ไม่ให้ถือเงินสำรองที่คำนวณตามหลักคณิตศาสตร์ประกันภัยเป็นรายจ่ายทั้งจำนวน
สำรองเบี่ยประกันภัยที่ยังไม่ถือเป็นรายได้ของสัญญาที่ไม่ใช่สัญญาคุ้มครอง	ถือเป็นรายการรายจ่ายทั้งจำนวน	ไม่ให้ถือเงินสำรองต่าง ๆ เป็นรายจ่ายยกเว้นสำรองจากเบี่ยประกันในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 40 ของจำนวนเบี่ยประกันที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี่ยประกันภัยต่อ

3.4 หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายจากกรมธรรม์ประกันชีวิต

การรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัท มีหลักเกณฑ์ทางบัญชีสำหรับการรับรู้รายได้และรายจ่ายหลายลักษณะด้วยกัน แต่ละบริษัทสามารถเลือกใช้หลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจของตนได้ โดยหลักเกณฑ์ในการรับรู้รายได้และรายจ่ายในทางบัญชีที่ยอมรับทั่วไปและมักถูกใช้ในการบันทึกการบัญชี ได้แก่ เกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ทางภาษีมักจะมีความแตกต่างจากทางบัญชีซึ่งส่งผลให้เกิดรายการปรับปรุงกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางบัญชีให้เป็นกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีก่อนทำการยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

3.4.1 หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายจากกรมธรรม์ประกันชีวิตทางบัญชีตามเกณฑ์คงค้าง

เกณฑ์คงค้าง²⁸ คือ วิธีการทางบัญชีที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาบันทึกรายได้และรายจ่ายให้อยู่ในงวดต่าง ๆ โดยคำนึงถึงรายได้ที่พึงรับและรายจ่ายที่พึงจ่าย เพื่อให้แสดงผลการดำเนินงานของแต่ละงวดนั้นอย่างเหมาะสม แม้ว่าการรับและจ่ายเงินสดจะเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาอื่น เช่น บริษัทให้บริการแก่ลูกค้าแต่ยังไม่ได้รับเงิน การให้บริการดังกล่าวก็จะต้องบันทึกเป็นรายได้ของบริษัท ถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้รับเงินก็ตาม สำหรับรายจ่ายตามเกณฑ์คงค้าง รายจ่ายจะเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้ทรัพยากรหรือได้รับสินค้าหรือบริการจากบุคคลอื่นแล้ว ไม่ว่าจะจ่ายเงินแล้วหรือไม่ เช่น ค่านายหน้า

²⁸ ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม และ ดุลยลักษณ์ ตราชูธรรม, กฎหมายบัญชีภาษีอากร, (กรุงเทพ, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2562). หน้า 111-139.

ค้างจ่าย ถึงแม้ว่าบริษัทจะยังไม่ได้จ่ายเงินค่านายหน้าให้กับตัวแทน แต่เมื่อตัวแทนได้ให้บริการหาลูกค้าให้แก่บริษัทเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงถือว่าบริษัทมีภาระหน้าที่ต้องจ่ายเงินค่านายหน้าให้แก่ตัวแทนเพื่อเป็นการตอบแทนดังกล่าว

3.4.2 หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้จากกรมธรรม์ประกันชีวิตเพื่อคำนวณภาษีอากร

การบันทึกบัญชีตามหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายในทางบัญชีที่ยอมรับทั่วไปนั้น กำไรที่บริษัทจะได้รับ คือ “กำไรทางบัญชีก่อนหักภาษี (Accounting Profit Before Tax)” ซึ่งกำไรทางบัญชียังไม่สามารถนำมาถือเป็นกำไรสุทธิของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นเพื่อคำนวณภาษีอากรที่ต้องเสียได้ เนื่องจากเกณฑ์การรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีและทางภาษีมีความแตกต่างกัน ดังนั้น บริษัทจึงต้องทำการปรับปรุงตัวเลขทางบัญชีเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรสุทธิเพื่อการคำนวณภาษีเงินได้ที่ต้องชำระตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรก่อน แล้วจึงนำตัวเลขกำไรทางภาษีดังกล่าวไปคำนวณเพื่อหาจำนวนภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ต้องชำระแก่กรมสรรพากรต่อไป

เมื่อก้าวถึงการรับรู้รายได้และรายจ่ายเพื่อคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากรแล้ว มาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรได้กำหนดไว้ว่า การคำนวณให้ใช้เกณฑ์สิทธิ และได้ใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษแทนคำว่าเกณฑ์สิทธิว่า “Accrual Basis”²⁹ เช่นเดียวกับเกณฑ์คงค้างในทางบัญชี ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่พิจารณาต่อว่าเกณฑ์สิทธิตามประมวลรัษฎากรกับเกณฑ์คงค้างตามหลักการทางบัญชียังมีความหมายเดียวกันหรือไม่

โดยเจตนารมณ์ของประมวลรัษฎากรเป็นที่เข้าใจได้ว่า ประมวลรัษฎากรต้องการให้กิจการรับรู้รายได้และรายจ่ายโดยการนำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น และให้นำรายจ่ายทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับรายได้นั้น แม้จะยังมิได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น มารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น ซึ่งก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเกณฑ์คงค้างตามหลักการทางบัญชี แต่เนื่องจากประมวลรัษฎากรนั้นได้กำหนดเงื่อนไขการบันทึกรายการบางรายการเป็นกรณีพิเศษ รวมถึงรายจ่ายบางรายการที่บันทึกตามหลักเกณฑ์คงค้างทางบัญชีได้ แต่ทางภาษีไม่ยินยอมให้ถือเป็นค่าใช้จ่าย เช่น เงินสำรองประกันชีวิต และเงินสำรองประกันภัย เป็นต้น ดังนั้นเกณฑ์สิทธิของประมวลรัษฎากรจึงมีความแตกต่างจากเกณฑ์คงค้างในทางบัญชี แม้จะมีการใช้คำศัพท์ในภาษาอังกฤษคำเดียวกัน และเป็นเหตุผลที่บริษัทต้องมีการปรับปรุงกำไรทางบัญชีให้เป็นกำไรทางภาษีเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามประมวลรัษฎากรแล้วสามารถสรุปได้ว่า ต้องการให้บริษัทรับรู้รายได้และรายจ่ายโดยการนำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น มารวมคำนวณเป็นรายได้ ในรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น และให้นำรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายได้นั้น แม้จะยังมิได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น มารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชียุคนั้น ซึ่งก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเกณฑ์คงค้างตามหลักการทางบัญชี แต่เนื่องจากประมวลรัษฎากรนั้นได้กำหนดเงื่อนไขการบันทึกรายการบางรายการเป็นกรณีพิเศษ รวมถึงรายจ่ายบางรายการที่บันทึกตามหลักเกณฑ์คงค้างทางบัญชีได้ แต่ทางภาษีไม่ยินยอมให้ถือเป็นรายจ่าย เช่น เงินสำรองต่าง ๆ (ยกเว้นเงินสำรองประกันชีวิต และเงินสำรองประกันภัย) รายจ่ายที่เกิดจากการ

²⁹ อ้างอิงจากประมวลรัษฎากรฉบับภาษาอังกฤษที่เผยแพร่ใน website ของกรมสรรพากร (<https://www.rd.go.th/english/6044.html>)

ประมาณการ โดยที่บริษัทยังไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายอย่างแน่นอน รายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการส่วนตัว ค่ารับรอง เป็นต้น ดังนั้น เกณฑ์สิทธิของประมวลรัษฎากรจึงมีความแตกต่างจากเกณฑ์คงค้างในทางบัญชี จึงเป็นเหตุผลให้บริษัทต้องมีการปรับปรุงกำไรทางบัญชีให้เป็นกำไรทางภาษีก่อนทำการยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลแก่กรมสรรพากร

3.4.2.1 หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้เบี่ยงประกันภัยตามเกณฑ์สิทธิแห่งประมวลรัษฎากร

มาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรกำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต้องคำนวณรายได้และรายจ่ายโดยใช้เกณฑ์สิทธิ โดยได้วางหลักไว้ว่า ให้นำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่ายังมิได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และให้นำรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายได้นั้น แม้จะยังมิได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

จากกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในประเทศไทยต้องใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายได้และรายจ่ายเพื่อนำส่งภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยเมื่อสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด ให้บริษัทรับรู้เป็นรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชีนั้นและรายจ่ายใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายได้นั้น ก็ให้นำมาหักออกจากรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น แม้จะยังมิได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นก็ตาม

ในการพิจารณาว่าสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้เกิดขึ้นเมื่อใดนั้น จะต้องถือเอาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ เพราะเมื่อสิทธิเรียกร้องให้มีการชำระหนี้เกิดขึ้นตามกฎหมายแล้ว ย่อมชัดเจนว่าสิทธินั้นมีความแน่นอนและสามารถบังคับใช้ได้จริง บริษัทจึงต้องรับรู้เป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าว ซึ่งโดยปกติ หากเป็นการซื้อขายสินค้า สิทธิเรียกร้องให้ผู้ซื้อสินค้าชำระเงินย่อมเกิดขึ้นทันทีเมื่อทำการส่งมอบสินค้า ผู้ขายต้องรับรู้รายได้จากการขายทันทีเช่นกัน ในขณะที่การให้บริการ ต้องพิจารณาจากเงื่อนไขของสัญญาว่างานบริการที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในหนี้ค่าบริการเกิดขึ้นเมื่อใด ก็ให้รับรู้รายได้เมื่อนั้น (ตามส่วนของงานที่ทำเสร็จ) ส่วนกรณีที่เกิดการมีข้อผูกพันที่จะได้รับชำระเงินหรือจะต้องจ่ายเงินที่เกี่ยวกับบริษัท ก็ให้รับรู้เป็นรายได้หรือรายจ่ายเมื่อถึงกำหนดเวลาที่จะได้รับหรือต้องจ่ายเงิน แม้จะยังมิได้รับชำระหรือมีการจ่ายเงินออกไปจริงก็ตาม³⁰

เนื่องจากบริษัทซึ่งประกอบกิจการประกันชีวิตก็ตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรด้วยเช่นกัน ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วบริษัทซึ่งประกอบกิจการประกันชีวิตจึงต้องรับรู้รายได้เบี่ยงประกันภัยของตนในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันกับที่สิทธิเรียกร้องในหนี้ค่าเบี่ยงประกันภัยเกิดขึ้น ซึ่งได้แก่รอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันกับวันที่กรมธรรม์ประกันภัยมีผลคุ้มครอง เนื่องจาก ณ วันที่กรมธรรม์ประกันภัยมีผลคุ้มครอง หมายความว่าบริษัทประกันชีวิตได้ให้บริการประกันชีวิตแก่ผู้เอาประกันตามกรมธรรม์แล้ว บริษัทย่อมมีสิทธิเรียกร้องในหนี้ค่าเบี่ยงประกันชีวิตได้ตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ระหว่างบริษัทประกันชีวิตและผู้เอาประกัน ดังนั้น บริษัทจึงต้องรับรู้รายได้ค่าเบี่ยงประกันภัยทันทีในรอบระยะเวลาดังกล่าว กรณีค่าเบี่ยงประกันภัยในปีต่อ แม้บริษัทจะให้ระยะเวลาการผ่อนผันการชำระค่าเบี่ยงประกันแก่ผู้ถือกรมธรรม์ก็ตาม แต่การให้ความคุ้มครองเริ่มต้นเมื่อครบกำหนดในปีต่อไปทันที ดังนั้น บริษัทจึงมีสิทธิรับรู้รายได้เมื่อเบี่ยงประกันภัยในปีต่อถึงกำหนดชำระ

³⁰ ไพจิตร โรจนวานิช ชุมพร เสนไสย และ สาโรช ทองประคำ, ภาษีสรรพากร, (กรุงเทพ, บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด, 2553). หน้า 2-039.

3.4.2.2 หลักเกณฑ์การรับรู้รายได้เบี่ยงประกันภัยตามเกณฑ์เงินสดแห่งประมวล รัษฎากรสำหรับกิจการประกันชีวิต

ในปัจจุบัน คำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.1/2528 กำหนดให้กิจการประกันชีวิตเป็นหนึ่งในกิจการที่เลือกรับรู้รายได้ด้วยหลักเกณฑ์ที่แตกต่างไปจากมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรได้ โดยไม่ต้องขออนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากร³¹ กล่าวคือ การคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการประกันชีวิตให้ใช้เกณฑ์สิทธิ์เว้นแต่รายได้ส่วนที่เป็นเบี่ยงประกันชีวิต บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นจะนำรายได้ส่วนนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับชำระก็ได้

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายเปิดโอกาสให้กิจการประกันชีวิตเลือกได้ว่าจะรับรู้รายได้เบี่ยงประกันชีวิตโดยใช้เกณฑ์สิทธิ์หรือเกณฑ์เงินสด ส่วนรายได้อื่น ๆ ของกิจการประกันชีวิตนอกเหนือไปจากค่าเบี่ยงประกันชีวิตยังคงต้องรับรู้โดยใช้เกณฑ์สิทธิ์ตามมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรเช่นเดิม

ในกรณีที่บริษัทประกันชีวิตเลือกการคำนวณรายได้เบี่ยงประกันชีวิตโดยใช้เกณฑ์เงินสดตามข้อ 3.2 แห่งคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 1/2528 ตั้งแต่รอบระยะเวลาบัญชีใด กฎหมายถือว่าการปฏิบัติดังกล่าวเป็นกรณีที่ได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากรแล้ว และบริษัทประกันชีวิตนั้น ๆ จะต้องถือปฏิบัติตามวิธีการที่ได้รับอนุมัตินั้นตลอดไป เว้นแต่จะได้รับอนุมัติให้เปลี่ยนแปลงจากอธิบดีกรมสรรพากร³²

3.4.3 หลักเกณฑ์การรับรู้รายจ่ายจากค่าธรรมเนียมเพื่อคำนวณภาษีอากร

แม้ว่ารายจ่ายส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับค่าธรรมเนียมที่ใช้ในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต เกิดจากการรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัย บริษัทยังมีรายจ่ายอื่นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับค่าธรรมเนียมและถูกนำไปใช้ในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลดังนี้

3.4.3.1 สำรองประกันภัย

การคำนวณรายจ่ายแม้ว่าจะใช้เกณฑ์สิทธิ์ในทำนองเดียวกัน แต่โดยทั่วไปแล้วเงินสำรองต่าง ๆ นั้นถือเป็นรายจ่ายต้องห้ามตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 65 ตรี (1) แห่งประมวลรัษฎากร โดยบริษัทจะต้องทำการบวกกลับรายจ่ายสำรองในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษี และเมื่อบริษัทเกิดภาระหน้าที่ในการจ่ายเงินนั้นจริงตามหลักเกณฑ์สิทธิ์ของมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น บริษัทจึงสามารถนำรายจ่ายนั้นเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ หากสำรองประกันภัยนั้นลดลงและบริษัทบันทึกการลดลงนั้นเป็นรายได้ทางบัญชี รายได้จากการลดลงนั้นไม่ถือว่าเป็นรายได้ทางภาษี บริษัทจึงสามารถหักออกรายการลดลงของสำรองประกันภัยในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีได้ สำหรับมาตรา 65 ตรี (1) (ก) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ถือเป็นบทข้อยกเว้นของรายจ่ายต้องห้ามทั่วไปที่ระบุไว้ในมาตรา 65 ตรี (1) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งอนุญาตให้บริษัทประกันชีวิตสามารถนำรายจ่ายจากการตั้งสำรองประกันภัยเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ หากเป็นไปตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้โดยมาตรา 65 ตรี (1) (ก) (ข) แห่งประมวลรัษฎากรประกอบด้วยข้อยกเว้นที่สำคัญ ดังนี้

³¹ ข้อ 3.2 แห่งคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.1/2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.155/2549

³² ข้อ 3 แห่งคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.1/2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.155/2549

“มาตรา 65 ตรี รายการต่อไปนี้ ไม่ให้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิ

(1) เงินสำรองต่าง ๆ นอกจาก

(ก) เงินสำรองจากเบี่ยประกันภัยเพื่อสมทบทุนประกันชีวิตที่กันไว้ก่อนคำนวณกำไร เฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 ของจำนวนเบี่ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชี หลังจากหักเบี่ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว”

มาตรา 65 ตรี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากรได้วางหลักเกี่ยวกับรายจ่ายจากการตั้งสำรองสำหรับประกันชีวิตไว้ โดยอนุญาตให้บริษัทสามารถนำรายจ่ายจากการตั้งสำรองสำหรับประกันชีวิตเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ตามจริง แต่รายจ่ายนั้นจะต้องไม่เกินร้อยละ 65 ของจำนวนเบี่ยประกันภัยที่ได้รับในแต่ละรอบบัญชีหลังจากหักเบี่ยประกันภัยออกแล้ว

“ในกรณีต้องใช้เงินตามจำนวนซึ่งเอาประกันภัยสำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตรายใดไม่ว่าเต็มจำนวนหรือบางส่วน เงินที่ใช้ไปเฉพาะส่วนที่ไม่เกินเงินสำรองตามวรรคก่อนสำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตรายนั้น จะถือเป็นรายจ่ายไม่ได้”

มาตรา 65 ตรี (1) (ก) วรรค 2 แห่งประมวลรัษฎากรได้วางหลักเกี่ยวกับการรับรู้รายจ่ายเพิ่มเติมสำหรับรายจ่ายที่เกิดจากการใช้เงินตามจำนวนซึ่งเอาประกันภัยสำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิต โดยกำหนดให้บริษัทรับรู้รายจ่ายเพิ่มเติมได้ก็ต่อเมื่อการใช้เงินตามจำนวนซึ่งเอาประกันภัยนั้นมีจำนวนสูงกว่าเงินสำรองที่รับรู้ไว้ในวรรค 1 ซึ่งก็คือเงินสำรองที่ได้รับรู้เป็นรายจ่ายทางภาษีไปแล้ว

“ในกรณีเลิกสัญญาตามกรมธรรม์ประกันชีวิตรายใดให้นำเงินสำรองตามวรรคแรก จำนวนที่มีอยู่สำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิตรายนั้น กลับมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่เลิกสัญญา”

มาตรา 65 ตรี (1) (ก) วรรค 3 แห่งประมวลรัษฎากรได้วางหลักเกี่ยวกับการนำเงินสำรองที่เคยถือเป็นรายจ่ายทางภาษีไปแล้ว แต่ยังคงเหลืออยู่ในกรณีที่มีการเลิกสัญญากรมธรรม์ประกันชีวิต โดยกำหนดให้บริษัทต้องนำเงินสำรองจำนวนนั้นกลับมารู้เป็นรายได้ที่ต้องเสียภาษีในรอบระยะเวลาบัญชีที่มีการเลิกสัญญา

“(ข) เงินสำรองจากเบี่ยประกันภัยเพื่อสมทบทุนประกันภัยอื่นที่กันไว้ก่อนคำนวณกำไร เฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 40 ของจำนวนเบี่ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี่ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้วและเงินสำรองที่กันไว้นี้จะต้องถือเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีในรอบระยะเวลาบัญชีปีถัดไป

เงินสำรองส่วนที่ตั้งเพิ่มขึ้นตามวรรคหนึ่ง และได้นำมาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิไปแล้วในรอบระยะเวลาบัญชีใด ต่อมาหากมีการตั้งเงินสำรองประเภทดังกล่าว ลดลงให้นำเงินสำรองส่วนที่ตั้งลดลงซึ่งได้ถือเป็นรายจ่ายไปแล้วนั้น มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ตั้งเงินสำรองลดลงนั้น”

มาตรา 65 ตรี (1) (ข) แห่งประมวลรัษฎากรใช้บังคับกับการประกันภัยอื่น ซึ่งไม่ใช่กรมธรรม์ประกันชีวิตตามที่ได้กล่าวในวรรคก่อนหน้า ดังนั้น การพิจารณาการตั้งสำรองจึงถูกแยกออกจากรวมหลัก โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประกันภัยอื่นตามมาตรา 65 ตรี (1) (ข) ซึ่งสามารถตั้ง

สำรองได้ไม่เกินร้อยละ 40 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบบัญชีนั้นหลังจากเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันภัยต่อออกแล้ว และจะต้องนำเอาสำรองที่ถือเป็นรายจ่ายทางภาษีนั้นกลับมาเป็นรายได้ทางภาษีในรอบระยะเวลาบัญชีถัดไป อย่างไรก็ตาม มาตรา 65 ตรี (1) (ข) ไม่ได้กำหนดเรื่องการเปรียบเทียบการจ่ายเงินตามเงื่อนไขกรมธรรม์กับสำรองทางภาษี ทำให้ไม่มีประเด็นเรื่องการรับรู้รายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการจ่ายเงินตามเงื่อนไขกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกัน

3.4.3.2 ค่าสินไหมทดแทน

เมื่อบริษัทต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ หากจำนวนที่จ่ายไปไม่เกินกว่าเงินสำรองที่ได้รับรู้เป็นรายจ่ายไปแล้ว (ตามที่ได้อธิบายไปก่อนหน้านี้) บริษัทจะไม่สามารถถือรายการดังกล่าวเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ โดยบริษัทจะต้องบวกกลับส่วนที่ต่ำกว่าเงินสำรองที่ได้ถือเป็นรายจ่ายไปแล้ว ในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษี

นอกจากนี้ ถ้าหากจำนวนที่จ่ายไปเกินกว่าเงินสำรองที่ได้ถือเป็นรายจ่ายไปแล้ว ส่วนที่เกินกว่าเงินสำรองนั้นจะสามารถถือเป็นรายจ่ายทางภาษี บริษัทจึงไม่ต้องบวกกลับส่วนที่เกินนี้

3.4.3.3 ค่านายหน้า

การรับรู้ค่านายหน้าเป็นรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตนั้น ต้องรับรู้โดยใช้เกณฑ์สิทธิตาม มาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร นั้นหมายความว่าเมื่อบริษัทประกันชีวิตได้รับบริการจากนายหน้าแล้ว บริษัทประกันชีวิตย่อมผูกพันที่จะต้องจ่ายค่านายหน้า แม้จะยังมีได้จ่ายเงินให้แก่นายหน้าจริงก็ตาม เพราะฉะนั้น บริษัทจึงต้องบันทึกค่านายหน้าจำนวนดังกล่าวเป็นรายจ่ายของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันกับที่บริษัทได้รับบริการทันที

การให้บริการเป็นนายหน้าแก่บริษัทประกันชีวิตนั้น หน้าที่ของนายหน้าคือ การหาลูกค้าเข้ามาทำประกันชีวิตกับบริษัท ดังนั้น ทันทึที่มีความแน่นอนว่าลูกค้าที่นายหน้าหามาตกลงเข้าทำประกันชีวิตกับบริษัทย่อมถือได้ว่าบริษัทได้รับบริการจากนายหน้าของตนแล้ว ซึ่งก็ได้แก่ รอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันกับวันที่กรมธรรม์ประกันชีวิตมีผลคุ้มครอง

การคำนวณเบี้ยประกันภัยที่ถือเป็นรายได้และรายจ่ายสำรองเบี้ยประกันภัยของบริษัทประกันชีวิต โดยเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ทางบัญชีและเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร แสดงตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2: การคำนวณรายได้และรายจ่ายสำรองเบี้ยประกันภัยทางบัญชีและประมวลรัษฎากร

บริษัท ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)	
งบกำไรขาดทุน	(หน่วย : พันบาท)
	สำหรับปีสิ้นสุด วันที่ 31 ธันวาคม 25X2
รายได้:	
เบี้ยประกันชีวิตรับ [1]	14,000,000
หัก: เบี้ยประกันภัยต่อ	(200,000)
เบี้ยประกันภัยรับสุทธิ	13,800,000
รายได้อื่น	4,800,000
รวมรายได้	18,600,000
รายจ่าย	
สำรองประกันภัยสำหรับสัญญาประกันภัยระยะยาวเพิ่ม (ลด) จากปีก่อน [2]	10,000,000
ผลประโยชน์จ่ายตามกรมธรรม์ประกันภัยและค่าสินไหมทดแทน [3]	5,000,000
หัก: ผลประโยชน์จ่ายตามกรมธรรม์ประกันภัยและค่าสินไหมทดแทนรับคืนจากการ ประกันภัยต่อ	(150,000)
ค่าจ้างและค่าบำเหน็จ	1,550,000
รายจ่ายอื่น	1,900,000
รวมรายจ่าย	18,300,000
กำไรก่อนภาษีเงินได้	300,000
รายการบวกกลับรายจ่ายทางภาษี [4]	1,800,000
กำไรทางภาษี	2,100,000
อัตราภาษีเงินได้	20%
รายจ่ายทางภาษีสำหรับปี	420,000
กำไร (ขาดทุน) สุทธิ	1,680,000

จากภาพที่ 2 การคำนวณเบี้ยประกันภัยที่ถือเป็นรายได้และรายจ่ายสำรองเบี้ยประกันภัยตามเกณฑ์ทางบัญชีและประมวลรัษฎากรของบริษัทประกันชีวิตข้างต้น

[1] บริษัทรับรู้รายได้เบี้ยประกันชีวิตรับและเบี้ยประกันภัยอื่นในงวดตามเกณฑ์เงินสด (Cash Basis) กล่าวคือ รับรู้เป็นรายได้เมื่อได้รับชำระเบี้ยประกันภัยในงวดแรกเต็มจำนวน สำหรับเบี้ยประกันชีวิตรับปีต่อจะถูกรับรู้เป็นรายได้ตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual Basis) โดยจะบันทึกเป็นรายได้เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาการชำระเงิน หลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว โดยเป็นไป

ตามเกณฑ์คงค้างภายใต้กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน³³ ที่แสดงถึงรายได้ที่พึงรับ เพื่อให้แสดงผลการดำเนินงานของแต่ละงวดนั้นอย่างเหมาะสม แม้ว่าการรับเงินสดจะเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาอื่นอย่างไรก็ตาม กรณีเบี่ยประกันภัยอื่นจะรับรู้เป็นรายได้ตามวันที่ที่กรมธรรม์มีผลบังคับ หลักเกณฑ์ในการรับรู้รายเบี่ยประกันภัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในทางปฏิบัติระหว่างเกณฑ์ทางบัญชีและประมวลรัษฎากร

[2] สำรองเบี่ยประกันภัยระยะยาวเพิ่ม (ลด) เกิดจากการคำนวณเงินสำรองตามวิธี NPV คือ การนำผลรวมของมูลค่าปัจจุบันของจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยและผลประโยชน์อื่น (ถ้ามี) ที่บริษัทมีความผูกพันจะต้องจ่ายในอนาคตนับแต่วันที่ครบรอบปีกรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นต้นไป หักด้วยมูลค่าปัจจุบันของเบี่ยประกันภัยสุทธิรายปีในอนาคตนับแต่วันครบรอบปีกรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นต้นไป ซึ่งการคำนวณเงินสำรองตามวิธี NPV เบี่ยประกันภัยจะเป็นเบี่ยประกันภัยสุทธิ (Net Premium) ที่คำนวณขึ้นโดยอาศัยอัตราระยะและดอกเบี้ย โดยไม่รวมส่วนบวกเพิ่ม เช่น กำไรและรายจ่ายของผู้รับประกัน

[3] ค่าสินไหมทดแทนเกิดขึ้นเมื่อบริษัทได้รับแจ้งเหตุเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและรับรู้รายการดังกล่าวโดยการตั้งสำรองค่าสินไหมทดแทนและค่าสินไหมทดแทนค้างจ่าย รวมไปถึงค่านายหน้าของบริษัทผูกพันที่จะต้องจ่าย จึงต้องบันทึกค่านายหน้ารายจ่ายของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันกับที่บริษัทได้รับบริการทันที ซึ่งถือเป็นการรับรู้รายจ่ายตามเกณฑ์คงค้างตามกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน

[4] เมื่อบริษัทรับรู้รายได้เบี่ยประกันชีวิตรับและเบี่ยประกันภัยอื่นเป็นรายได้สุทธิ หักด้วยรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับกรมธรรม์จะได้เป็นกำไร (ขาดทุน) ก่อนภาษีเงินได้ซึ่งเป็นกำไรที่คำนวณตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินไทย (Thailand Financial Reporting Standard) ซึ่งข้อมูลนี้จัดทำขึ้นเพื่อการรายงานผลประกอบการของกิจการแก่ผู้ถือหุ้น หรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กรภายนอก เช่น นักลงทุน หน่วยงานกำกับดูแล เป็นต้น อย่างไรก็ตามการคำนวณกำไร (ขาดทุน) ดังกล่าวอาจมีเกณฑ์ในการรับรู้รายได้และรายจ่ายที่แตกต่างจากที่กำหนดในประมวลรัษฎากร บริษัทจึงต้องมีการปรับปรุงรายการดังกล่าวเพื่อนำไปคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ต้องชำระ

ตัวอย่าง การคำนวณเงินสำรองที่ต้องบวกกลับเป็นรายได้ตามมาตรา 65 ตรี (ก) (ข) วรรคท้าย แห่งประมวลรัษฎากร แสดงดังภาพที่ 3 ดังนี้

³³ กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน ฉบับปรับปรุง 2563 ย่อหน้า 1.17-1.19

ภาพที่ 3: การคำนวณเงินสำรองที่ต้องบวกกลับเป็นรายได้

รายการ	เบี้ยประกันภัย รับสุทธิ	ร้อยละ	จำนวน
1. เงินสำรองที่ต้องบวกกลับเป็นรายได้ ตาม มาตรา 65 ตรี (ก) (ข) วรรคแรก			
(1) เบี้ยประกันชีวิต	12,000,000	65	7,800,000
(2) เบี้ยประกันภัยอื่น	2,000,000	40	800,000
(3) เงินสำรองตามมาตรา 65 ตรี (ก) (ข) วรรคแรก [(1)+(2)]	-	-	8,600,000
(4) เงินสำรองตามเกณฑ์ทางบัญชี	-	-	10,000,000
เงินสำรองตามเกณฑ์ทางบัญชีมากกว่า (น้อยกว่า) เกณฑ์ ทางภาษี [(3) - (4)]	-	-	1,400,000
2. เงินสำรองที่ต้องบวกกลับเป็นรายได้ ตาม มาตรา 65 ตรี (ก) (ข) วรรคท้าย			
(1) เบี้ยประกันภัยอื่นรับสุทธิ (ปีก่อน)	1,000,000	40	400,000
เงินสำรองที่ต้องบวกกลับเป็นรายได้	-	-	400,000
3. เงินสำรองที่ต้องบวกกลับเป็นรายได้ (1+2)	-	-	1,800,000

จากภาพข้างต้น การคำนวณกำไรทางภาษี โดยใช้กำไร (ขาดทุน) สุทธิทางบัญชีเป็นฐานภาษี อย่างไรก็ตามฐานภาษีดังกล่าวมีเกณฑ์ในการรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัยทางบัญชีที่แตกต่างจากที่กำหนดในประมวลรัษฎากร บริษัทจึงต้องมีการปรับปรุงเงินสำรองตามเกณฑ์ทางบัญชีที่มากกว่าเกณฑ์ทางภาษีจำนวน 1,400,000 บาท เป็นรายได้ในการคำนวณกำไรทางภาษีสำหรับงวด นอกจากนี้ เงินสำรองประกันภัยสำหรับเบี้ยประกันภัยอื่นที่นำไปหักเป็นรายจ่ายในอัตราร้อยละ 40 ของเบี้ยประกันภัยอื่นรับสุทธิในปีก่อนหน้า จำนวน 400,000 บาท ต้องนำมาบวกกลับเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรทางภาษีสำหรับงวดเช่นเดียวกัน ส่งผลให้บริษัทต้องปรับปรุงกำไรทางบัญชีโดยการนำเงินสำรองประกันภัยที่มีเกณฑ์ในการรับรู้รายจ่ายที่แตกต่างกันเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรทางภาษีสำหรับงวดเพิ่มเติมจำนวน 1,800,000 บาท

เมื่อบริษัทปรับปรุงกำไรทางบัญชีด้วยรายการบวกกลับรายจ่ายทางภาษีตามข้อ [4] แล้วนั้น จะได้กำไรทางภาษีจำนวน 2,100,000 บาท คุณด้วยอัตราภาษีร้อยละ 20 จะได้รายจ่ายภาษีเงินได้สำหรับปีจำนวน 420,000 บาท และกำไรสุทธิสำหรับงวดจำนวน 1,680,000 บาท

อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ในการรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัยทางบัญชีที่แตกต่างจากที่กำหนดในประมวลรัษฎากรข้างต้น บริษัทจึงได้รับผลกระทบจากการรับรู้รายได้ส่วนเพิ่มจำนวน 1,800,000 บาท คิดเป็นภาระรายจ่ายทางภาษีเพิ่มขึ้นจำนวน 360,000 บาท ($1,800,000 \times 20\%$) หากเกณฑ์ในการรับรู้รายจ่ายดังกล่าวมีความสอดคล้องกัน บริษัทจะมีภาระรายจ่ายภาษีเงินได้เพียง 60,000 บาท ($300,000 \times 20\%$) ซึ่งต่ำกว่าฐานภาษีที่มีการปรับปรุงจำนวน 300,000 บาท ($360,000 - 60,000 = 300,000$)

บทที่ 4

การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตในต่างประเทศ

ธุรกิจประกันชีวิตเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยภาพรวมของธุรกิจทั้งในประเทศไทยและกลุ่มประเทศในเอเชียมีอัตราการเติบโตของเบี้ยประกันภัยรับอย่างต่อเนื่อง เช่น เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (“ฮ่องกง”) และสาธารณรัฐเกาหลี (“เกาหลีใต้”) ที่มีอัตราการถือครองกรมธรรม์ประกันชีวิตเกินร้อยละ 100 ของจำนวนประชากรและมีอัตราการเติบโตของธุรกิจประกันชีวิตอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าเฉลี่ยการเติบโตเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 15 และ 10 ต่อปีติดต่อกันเป็นระยะเวลา 5 ปี³⁴ อย่างไรก็ตาม การเติบโตของรายได้เบี้ยประกันภัยรับ ย่อมส่งผลให้บริษัทต้องรับรู้รายจ่ายสำรองเพิ่มขึ้นในทำนองเดียวกัน ซึ่งส่งผลต่อการคำนวณฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลของภาคธุรกิจและการจัดเก็บภาษีของภาครัฐ ในบทนี้จึงเป็นการศึกษาการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตตามกฎหมายภาษีอากรของฮ่องกง และเกาหลีใต้ ซึ่งมีการพัฒนาทั้งในด้านของผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตที่มีความทันสมัยและมีสัดส่วนการเติบโตของภาคธุรกิจเป็นอย่างมาก เพื่อให้ทราบถึงการพัฒนากฎหมายภาษีอากรของทั้งสองดินแดนว่ามีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวเดียวกันกับการเติบโตของธุรกิจประกันชีวิตหรือไม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตในประเทศไทย

4.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามกฎหมายภาษีอากรฮ่องกง

การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลของฮ่องกง (Inland Revenue Ordinance) ให้ทางเลือกแก่บริษัทประกันชีวิตในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ 2 วิธี ได้แก่วิธี Deemed basis ที่นำเบี้ยประกันภัยรับในงวดเป็นฐานภาษีเงินได้ และวิธีวิธี Adjusted Surplus Basis ที่ใช้กำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีเป็นฐานภาษีเงินได้ โดยเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในมาตรา 23 Ascertainment of Assessable Profits of Life Insurance Corporation ดังนี้

4.1.1 การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Deemed basis

มาตรา 23 (1) (a) Ascertainment of Assessable Profits of Life Insurance Corporation กำหนดให้บริษัทที่เลือกวิธีในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Deemed basis นำเบี้ยประกันภัยรับในงวดเป็นฐานภาษีเงินได้ และเสียภาษีในอัตราร้อยละ 5 ของเบี้ยประกันภัยรับดังกล่าว โดยเบี้ยประกันภัยรับให้รวมทั้งเบี้ยประกัยภัยรับตามเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้างหรือเบี้ยประกันภัยรับค้างรับ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติตามมาตรา 23 (9) Ascertainment of Assessable

³⁴ Bain & Company, Making the Most of Asia-Pacific's Insurance Boom [ออนไลน์], 27 เมษายน พ.ศ. 2564. แหล่งที่มา https://www.bain.com/contentassets/38d6a96aaafa497ea9fd65fa36093dd/bain_digest_making_the_most_of_asia_pacifics_insurance_boom.pdf

Profits of Life Insurance Corporation ทั้งนี้ เบี้ยประกันภัยรับในงวดที่นำมาเสียภาษีให้สุทธิจาก เบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว

ดังนั้น บริษัทที่เลือกใช้วิธีดังกล่าว จึงไม่มีปัญหาในเรื่องของหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันในการ รับรู้รายได้และรายจ่ายสำรองระหว่างเกณฑ์ทางบัญชีและเกณฑ์ทางภาษี

ภาพที่ 4: การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Deemed Basis

บริษัท อ่องกงประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)	
งบกำไรขาดทุน	(หน่วย : พันบาท)
	สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 25X2
รายได้:	
เบี้ยประกันชีวิตรับ	14,000,000
หัก: เบี้ยประกันภัยต่อ	(200,000)
เบี้ยประกันภัยรับสุทธิ	13,800,000
อัตราภาษีเงินได้	5%
รายจ่ายภาษีเงินได้สำหรับปี	690,000

4.1.2 การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus Basis

มาตรา 23 (1)(b) Ascertainment of Assessable Profits of Life Insurance Corporation กำหนดให้จำแนกลักษณะของกรมธรรม์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ กรมธรรม์ประกันชีวิต และกรมธรรม์ประเภทสัญญาเพิ่มเติม

สำหรับกรมธรรม์ประกันชีวิต ให้บริษัทคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีโดยใช้เบี้ยประกันภัยรับตามบทบัญญัติของมาตรา 23 (9) Ascertainment of Assessable Profits of Life Insurance Corporation หักด้วยรายจ่ายสำรองประกันภัยซึ่งคำนวณด้วยวิธีการทางคณิตศาสตร์ ประกันภัยตามงบการเงินของบริษัท (Actuarial-Based Statutory Account) กรณีที่ยอดคงเหลือสำรองประกันภัย (Ending Balance) ในงวดที่มีการคำนวณภาษีมีจำนวนสูงกว่าปีก่อนหน้า บริษัทสามารถนำส่วนเกิน (Surplus) ดังกล่าวมาปรับปรุงเป็นรายจ่ายส่วนเพิ่มในการคำนวณกำไรทางภาษีได้ อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงส่วนเกินของเงินสำรองประกันภัยที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า (Adjusted Surplus) จะสามารถนำมารับรู้เป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีได้นั้น จะต้องได้รับการรับรองจากหน่วยงานกำกับดูแลธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 18 Insurance Ordinance (Cap.41) นอกจากนี้มาตรา 23 (1) (b) (ii) Ascertainment of Assessable Profits of Life Insurance Corporation วางหลักไว้ว่า หากหน่วยงานกำกับดูแลยังไม่ให้การรับรองการปรับปรุงส่วนเกินของเงินสำรองประกันภัยหรืออยู่ในระหว่างดำเนินการ บริษัทจะต้องคำนวณประมาณการกำไรสุทธิทางภาษีโดยใช้วิธี Deemed basis ตามมาตรา 23 (1) (a) Ascertainment

of Assessable Profits of Life Insurance Corporation จนกว่าจะมีการรับรองส่วนเกินดังกล่าว

กรณีกรมธรรม์ประเภทสัญญาเพิ่มเติม การรับรู้เบี้ยประกันภัยรับและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับสำรองเบี้ยประกันภัย มีวิธีปฏิบัติเช่นเดียวกันกับกรมธรรม์ประกันชีวิตข้างต้น ทั้งนี้ เฉพาะกรมธรรม์สัญญาเพิ่มเติมที่ถูกต้องประเภทตามข้อบังคับให้เป็นส่วนหนึ่งของกรมธรรม์ประกันชีวิต ซึ่งจะจัดประเภทเป็นการรับประกันชีวิต เว้นแต่กรมธรรม์สัญญาเพิ่มเติมดังกล่าวถูกจัดประเภทตามข้อบังคับให้แยกต่างหากออกจากกรมธรรม์ประกันชีวิต กรมธรรม์ดังกล่าวจะจัดประเภทเป็นการประกันวินาศภัยซึ่งมีวิธีการคำนวณภาษีที่แตกต่างจากที่กล่าวไปข้างต้น

บทบัญญัติตามมาตรา 16 และมาตรา 23 (4) (b) (ii) Ascertainment of Assessable Profits of Life Insurance Corporation กำหนดให้ค่าสินไหมทดแทนเกิดขึ้นรวมไปถึงค่านายหน้าของบริษัทผู้ผูกพันที่จะต้องจ่าย สามารถรับรู้เป็นรายจ่ายในการคำนวณภาษีเมื่อเกิดขึ้นจริงหรือคาดว่าจะคาดว่าจะเกิดขึ้นตามเกณฑ์คงค้างในรอบระยะเวลาบัญชีที่เกิดขึ้น

เมื่อบริษัทเลือกที่จะใช้วิธีการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus Basis ข้างต้นแล้ว จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงย้อนหลังได้และจะต้องถือปฏิบัติในการคำนวณภาษีด้วยวิธีดังกล่าวสำหรับทุกปีภาษี

ภาพที่ 5: การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus Basis

บริษัท ฮ่องกงประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)	
งบกำไรขาดทุน	(หน่วย : พันบาท) สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 25X2
รายได้:	
เบี้ยประกันชีวิตรับ	14,000,000
หัก: เบี้ยประกันภัยต่อ	(200,000)
รวมรายได้	13,800,000
รายจ่าย	
สำรองประกันภัยสำหรับสัญญาประกันภัยระยะยาวเพิ่ม (ลด)	10,000,000
จากปีก่อน	
ผลประโยชน์จ่ายตามกรมธรรม์ประกันภัยและค่าสินไหมทดแทน	3,000,000
รวมรายจ่าย	13,000,000
กำไรก่อนภาษีเงินได้	800,000
อัตราภาษีเงินได้	16.5%
รายจ่ายภาษีเงินได้สำหรับปี	132,000

4.2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามกฎหมายภาษีเกาหลีใต้

ระบบภาษีของเกาหลีใต้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท³⁵ ได้แก่ National Tax และ Local Tax โดย National Tax ประกอบด้วย ภาษีทางตรง (Direct Tax) และ ภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) เช่น ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีมรดก เป็นต้น ในขณะที่ Local Tax เป็นการจัดเก็บภาษีโดยหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น ภาษีการท่องเที่ยว ภาษีทรัพย์สิน เป็นต้น โดยในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะ National Tax ในส่วนของภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต

หลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติภาษีนิติบุคคล³⁶ กำหนดให้การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตใช้หลักเกณฑ์กำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีเป็นฐานในการคำนวณภาษีเงินได้ โดยยึดถือจำนวนเงินที่คำนวณได้จากงบการเงิน³⁷ (Statutory Report) ที่จัดทำขึ้นตามมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับการรับรองจาก The Korean Institute of Certified Public Accountants (“KICPA”) และอยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของ Financial Services Commission (“FSC”) หรือรายงานตามข้อบังคับ (Regulatory Report)

KICPA กำหนดให้บริษัทประกันชีวิตซึ่งเป็นหนึ่งในกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะและมีสถานะเป็นบริษัทมหาชนต้องจัดทำงบการเงินโดยถือปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ³⁸ (Korean International Financial Reporting Standards: K-IFRS) ดังนั้น การรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยและรายจ่ายสำรองประกันภัยทางบัญชีซึ่งถือปฏิบัติตาม K-IFRS 1104 Insurance Contracts ในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีจึงมีความสอดคล้องกันระหว่างหลักเกณฑ์ทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษี ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้³⁹

³⁵ The Korean Institute of Certified Public Accountants, Taxation [ออนไลน์], 25 มีนาคม 2564. แหล่งที่มา <http://www.kicpa.org/>

³⁶ Corporate Tax Act, No. 16096, December 31, 2018.

³⁷ PricewaterhouseCoopers, Korea International Comparison of Insurance Taxation, Korea – Life Insurance, October 2007, Page 6-8.

³⁸ Article 7-2, Enforcement Decree of the Act on external audit of stock companies, Presidential Decree No. 28041, May 8, 2017.

³⁹ Article 120, Insurance Business Act., Act No. 14821, Apr. 18, 2017.

ตารางที่ 2: ความแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์ทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษีของเกาหลีใต้

รายการ	เกณฑ์ทางบัญชี	เกณฑ์ทางภาษี
เบี้ยประกันภัยรับ	เบี้ยประกันภัยรับตามเกณฑ์เงินสดและเบี้ยประกันภัยค้ำรับ	เหมือนกับเกณฑ์ทางบัญชี
สำรองประกันภัย	1) คำนวณสำรองประกันภัยตามวิธี Net Premium Valuation (NPV) 2) คำนวณสำรองประกันภัยที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ⁴⁰ (Contingency reserve) (ถ้ามี)	เหมือนกับเกณฑ์ทางบัญชี โดยรับรู้ได้ทั้งสำรองประกันภัยตามวิธี NPV และสำรองประกันภัยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ทั้งจำนวน
ต้นทุนทางตรงในการได้มาซึ่งกรรมธรรม์ เช่น ค่าบำเหน็จ	รับรู้เป็นสินทรัพย์รอดตัดบัญชี ณ วันที่เกิดรายการและตัดจำหน่ายภายใน 7 ปี ⁴¹	เหมือนกับเกณฑ์ทางบัญชี
รายจ่ายในการรักษากรรมธรรม์ เช่น ค่าบำเหน็จปีต่อ	รับรู้เป็นรายจ่ายทั้งจำนวน ในปีที่เกิดรายการ	เหมือนกับเกณฑ์ทางบัญชี

นอกจากนี้ มาตรา 30 พระราชบัญญัติภาษีนิติบุคคล⁴² กำหนดให้นำเงินสำรองประกันภัยที่ได้นำมาหักเป็นรายจ่ายทางภาษีทั้งจำนวนในรอบระยะเวลาบัญชี มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีหรือภายในสามปีนับแต่วันที่ตั้งเงินสำรองดังกล่าวลดลง

บริษัทต้องนำส่งรายงานการคำนวณเงินสำรองประกันภัยที่ได้นำมาหักเป็นรายจ่ายทางภาษีที่ได้รับการรับรองจากนักคณิตศาสตร์ประกันภัยที่ได้รับการรับรองต่อหน่วยงานกำกับดูแลด้านภาษีอากรของบริษัท เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการคำนวณและยื่นชำระภาษีเงินได้นิติบุคคล

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามประมวลรัษฎากรและกฎหมายภาษีอากรของต่างประเทศ

จากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามกฎหมายภาษีอากรของแต่ละประเทศในการรับรู้รายได้และรายจ่ายสำหรับคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตจะมีความแตกต่างกัน ทั้งในส่วนของเบี้ยประกันภัยรับและเงินสำรองประกันภัย และในส่วนของกรรมธรรม์ประกันชีวิต (สัญญาระยะยาว) และกรรมธรรม์ประกันภัยอื่น (สัญญาระยะสั้น) โดยทั้งสองรายการถือเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของธุรกิจประกันชีวิตในการได้มาซึ่งกำไร (ขาดทุน) สุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้ โดยสามารถสรุปหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่แต่ละประเทศนำมาใช้ได้ดังนี้

⁴⁰ Article 31, Corporate Tax Act, No. 16096, December 31, 2018.

⁴¹ PricewaterhouseCoopers, Korea International Comparison of Insurance Taxation, Korea – Life Insurance, October 2007, Page 6-8.

⁴² Article 30, Corporate Tax Act, No. 16096, December 31, 2018.

4.3.1 การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีด้วยหลักเกณฑ์เดียวกับทางบัญชีหรือรายงานตามข้อบังคับ

4.3.1.1 การรับรู้รายได้เบี่ยประกันภัย

การคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางบัญชี กำหนดให้บริษัทประกันชีวิตรับรู้รายได้เบี่ยประกันภัยรับตามเกณฑ์คงค้างภายใต้หลักเกณฑ์ทางบัญชี กล่าวคือ ให้รับรู้รายได้เบี่ยประกันชีวิตรับและเบี่ยประกันภัยอื่นในงวดเมื่อได้รับชำระเบี่ยประกันภัยในงวดและบันทึกเป็นรายได้เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาการชำระเงิน (Due) เพื่อให้แสดงผลการดำเนินงานของแต่ละงวดนั้นอย่างเหมาะสม แม้ว่าการรับเงินสดจะเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาอื่น หลักเกณฑ์ในการรับรู้รายได้เบี่ยประกันภัยดังกล่าวถูกนำมาใช้ทั้งในเกาหลีใต้ และฮ่องกง (กรณีเลือกคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus)

4.3.1.2 การรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัย

การรับรู้เงินรายจ่ายสำรองประกันภัยที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางบัญชีสำหรับกรมธรรม์ระยะยาวมี 2 วิธี คือ วิธีสำรองประกันภัยแบบเบี่ยประกันภัยสุทธิ (Net Premium Valuation: NPV) และวิธีสำรองประกันภัยแบบเบี่ยประกันภัยรวม (Gross Premium Valuation: GPV) ซึ่งทั้งสองวิธีจะมีหลักการคำนวณมูลค่าเงินสำรองประกันภัยเท่ากับมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์และรายจ่ายในอนาคต หักด้วยมูลค่าปัจจุบันของเบี่ยประกันภัยในอนาคต ซึ่งเป็นไปตามวิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์ประกันภัย

การเลือกใช้วิธีการรับรู้เงินรายจ่ายสำรองประกันภัยในทางบัญชีเพื่อนำมาหักเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ทั้งจำนวนนั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของหน่วยงานกำกับดูแลของแต่ละประเทศ เช่น เกาหลีใต้ กำหนดให้รับรู้เงินสำรองประกันภัยด้วยวิธี NPV ในทางบัญชีและและในบางสถานการณ์ให้รับรู้เงินสำรองประกันภัยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเพิ่มเติม โดยสามารถนำเงินสำรองดังกล่าวมารับรู้เป็นรายจ่ายทางภาษีได้ทั้งจำนวน และให้นำเงินสำรองประกันภัยที่ได้นำมาหักเป็นรายจ่ายทางภาษีทั้งจำนวนในรอบระยะเวลาบัญชี มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีถัดไปหรือภายในสามปีนับแต่วันที่ตั้งเงินสำรองดังกล่าวลดลง ฮ่องกงกรณีเลือกคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus กำหนดให้รับรู้เงินสำรองประกันภัยตามรายงานข้อบังคับ (Actuarial-based Statutory Account) ทั้งนี้ จำนวนเงินสำรองดังกล่าวต้องได้รับการรับรองจากนักคณิตศาสตร์ประกันภัยตามข้อกำหนดของหน่วยงานกำกับดูแล

4.3.2 การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีโดยใช้หลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากร

4.3.2.1 การรับรู้รายได้เบี่ยประกันภัย

วิธีการรับรู้รายได้เบี่ยประกันภัยในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีตามประมวลรัษฎากร กำหนดวิธีการรับรู้รายได้เบี่ยประกันภัยตามเกณฑ์สิทธิ ซึ่งเกณฑ์สิทธิดังกล่าว หมายถึง สิทธิเรียกร้องในหนี้ค่าเบี่ยประกันภัยที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันกับวันที่กรมธรรม์มีผลคุ้มครอง และรับรู้รายได้เมื่อเบี่ยประกันภัยในปีต่อถึงกำหนดชำระ นอกจากนี้ยังให้ทางเลือกในการรับรู้รายได้เบี่ยประกันชีวิตตามเกณฑ์เงินสดในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับชำระก็ได้ ทั้งนี้ การรับรู้

รายได้เบี้ยประกันภัยรับทั้งเกณฑ์สิทธิ์และเกณฑ์เงินสดข้างต้น ให้สุทธิจากเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันภัยต่อด้วย ดังนั้น วิธีการรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยตามเกณฑ์สิทธิ์แห่งประมวลรัษฎากรดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์คงค้างตามทางบัญชี ทำให้วิธีดังกล่าวถูกนำมาปฏิบัติเช่นเดียวกันทั้งในเกาหลีใต้ และฮ่องกง (กรณีเลือกคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วยวิธี Adjusted Surplus)

4.3.2.2 การรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัย

การรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัยเพื่อใช้ในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีด้วยวิธีตามประมวลรัษฎากร เป็นวิธีที่มีหลักเกณฑ์ในการคำนวณรายจ่ายสำรองดังกล่าวที่แน่ชัด โดยกำหนดให้รับรู้รายจ่ายสำรองประกันภัยเฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีสำหรับกรมธรรม์ระยะยาว และร้อยละ 40 สำหรับกรมธรรม์ระยะสั้น หลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว ในขณะที่การรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัยในเกาหลีใต้และฮ่องกงจะสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางบัญชีซึ่งเป็นไปตามวิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์ประกันภัย

4.3.3 การคำนวณฐานภาษีจากเบี้ยประกันภัยรับ (Premium income)

ประเทศที่มีการปรับใช้หลักการกำหนดฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตด้วยวิธีเบี้ยประกันภัยรับ ได้แก่ ฮ่องกง โดยคำนวณจากเบี้ยประกันภัยรับตามเกณฑ์เงินสดและเบี้ยประกันภัยค้างรับ ในอัตราร้อยละ 5 ทั้งนี้ เบี้ยประกันภัยรับในงวดที่นำมาเสียภาษีให้สุทธิจากเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว

เนื่องจากวิธีข้างต้นไม่ได้ถูกจัดเก็บภาษีจากฐานกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี ดังนั้น รายจ่ายสำรองประกันภัยที่คำนวณได้จึงไม่มีความเกี่ยวข้องใด ๆ กับการคำนวณภาษี

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี ทั้งในส่วนของประมวลรัษฎากรและกฎหมายภาษีอากรของต่างประเทศพบว่า การรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยและรายจ่ายสำรองประกันภัย ทั้งกรมธรรม์ระยะยาวและกรมธรรม์ระยะสั้น ไม่มีความสอดคล้องกับลักษณะของธุรกิจประกันชีวิต ส่งผลให้ต้องมีการปรับปรุงกำไรสุทธิทางภาษี รวมทั้งไม่มีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางบัญชีที่ถือปฏิบัติในปัจจุบัน และหลักเกณฑ์ทางบัญชีใหม่ที่กำลังจะมีผลบังคับใช้ในอนาคตซึ่งจะกำหนดให้บริษัทประกันชีวิตรับรู้รายได้และรายจ่ายจากการรับประกันภัยสำหรับความคุ้มครองที่เหลือนอยู่โดยสะท้อนการให้บริการตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการให้บริการดังกล่าวโดยใช้หลักการปันตามการล่วงของเวลา ส่งผลให้บริษัทต้องแบกรับภาระรายจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลที่สูงขึ้นและไม่เป็นธรรม ในขณะที่กฎหมายภาษีอากรของฮ่องกงและเกาหลีใต้มีความสอดคล้องกันระหว่างกับลักษณะการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจของบริษัทประกันชีวิต รวมถึงหลักการทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินและรายงานตามข้อบังคับที่บริษัทถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลให้รายจ่ายภาษีเงินได้นิติบุคคลที่เกิดขึ้นมีความสมเหตุสมผลและไม่เป็นภาระที่เกินความจำเป็นต่อภาคธุรกิจ

บทที่ 5

ปัญหาของการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตตามประมวลรัษฎากร

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาประเด็นปัญหาของการรับรู้รายได้และรายจ่ายของบริษัทประกันชีวิตตามประมวลรัษฎากรในปัจจุบันที่กำหนดให้ใช้เกณฑ์สิทธิ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับลักษณะการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามลักษณะการดำเนินธุรกิจของบริษัท หลักการทางบัญชีและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องที่บริษัทถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีใหม่ในอนาคต ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการรับรู้รายได้และรายจ่ายจากการรับประกันของบริษัทสำหรับความคุ้มครองที่เหลืออยู่ให้สะท้อนการให้ความคุ้มครองตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการให้ความคุ้มครองดังกล่าว รวมทั้งเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยหลักการที่เกี่ยวข้องและเหมาะสม มีความเป็นธรรม เพื่อลดปัญหาในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต

5.1 ปัญหาจากการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ

เนื่องจากบริษัทประกันชีวิตอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรซึ่งกำหนดให้รับรู้รายได้และรายจ่ายโดยใช้เกณฑ์สิทธิ บริษัทจึงต้องรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันกับวันที่กรมธรรม์ประกันภัยมีผลคุ้มครอง และรับรู้ค่าเบี้ยประกันภัยในปีต่อเมื่อเบี้ยประกันภัยถึงกำหนดชำระ นอกจากนี้ การรับรู้รายจ่ายเงินสำรองประกันภัย แม้ว่าจะใช้เกณฑ์สิทธิในทำนองเดียวกัน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเงินสำรองนั้นถือเป็นรายจ่ายต้องห้ามตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 65 ตรี (1) แห่งประมวลรัษฎากร อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้เป็นเพียงข้อยกเว้นของรายจ่ายต้องห้ามทั่วไปโดยอนุญาตให้บริษัทประกันชีวิตสามารถนำรายจ่ายจากการตั้งสำรองประกันภัยเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ โดยเป็นไปตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น จากข้อกำหนดตามประมวลรัษฎากรข้างต้น ส่งผลให้บริษัทประกันชีวิตเกิดปัญหาการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ไม่เป็นธรรมจากการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิที่ไม่สะท้อนลักษณะการประกอบธุรกิจ การบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่ และปัญหาจากการตีความบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนี้

5.1.1 สภาพปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิที่ไม่สะท้อนลักษณะการให้บริการและสิ่งตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับตามสัญญาประกันภัย

การที่บริษัทประกันชีวิตใช้เกณฑ์สิทธิในการรับรู้รายได้และรายจ่ายเพื่อนำส่งภาษีเงินได้นิติบุคคลลักษณะเดียวกับธุรกิจอื่นมีความไม่เหมาะสม เนื่องจากเกณฑ์สิทธิตามข้อบังคับของมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากรกำหนดให้นำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และให้นำรายจ่ายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายได้นั้น แม้ว่าจะยังไม่ได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการรับรู้รายได้และรายจ่ายของธุรกิจประกันชีวิตนั้นมีความแตกต่างจากธุรกิจอื่น ๆ เนื่องจากต้องอาศัยการคำนวณโดยใช้การประมาณการไปข้างหน้าตามสมมติฐานทางคณิตศาสตร์ประกันภัย ความเสี่ยงทางการเงิน การคิดลดมูลค่าเงินปัจจุบัน และสะท้อนความเสี่ยงจากตัวสัญญาประกันภัย

ยกตัวอย่างเช่น การซื้อขายสินค้า การรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิเกิดขึ้นเมื่อบริษัทมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ซื้อสินค้าชำระเงินค่าสินค้าและสิทธิดังกล่าวนั้นมีความแน่นอนและบังคับได้จริง เช่น เมื่อมีการส่งมอบสินค้าแล้ว ทำให้บริษัทต้องรับรู้รายได้จากการขายสินค้าทันทีและรับรู้รายจ่ายต้นทุนค่าสินค้าในเวลาเดียวกัน แม้จะยังไม่ได้รับชำระหรือมีการจ่ายเงินออกไปจริงก็ตาม ในขณะที่การให้บริการ บริษัทต้องพิจารณาจากเงื่อนไขของสัญญาว่างานบริการที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในหนี้ค่าบริการนั้นเกิดขึ้นเมื่อใด ก็ให้รับรู้รายได้เมื่อนั้นหรือตามสัดส่วนของงานที่ทำเสร็จ ส่วนกรณีที่บริษัทมีข้อผูกพันที่จะได้รับชำระเงินหรือจะต้องจ่ายเงินที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการดังกล่าว ให้รับรู้เป็นรายได้หรือรายจ่ายเมื่อถึงกำหนดเวลาที่จะได้รับชำระเงินหรือต้องจ่ายเงิน แม้จะยังไม่ได้รับชำระหรือมีการจ่ายเงินออกไปจริงก็ตาม⁴³ กรณีของธุรกิจประกันชีวิต หากกำหนดให้มีการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิเช่นเดียวกับการซื้อขายสินค้าและให้บริการข้างต้น โดยบริษัทมีการรับรู้เบี้ยประกันภัยเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชี ณ วันที่กรมธรรม์ประกันชีวิตมีผลคุ้มครอง จำนวน 100,000 บาท และกรมธรรม์ประกันชีวิตดังกล่าวมีระยะเวลาความคุ้มครองตามสัญญา 5 ปี หากบริษัทใช้เกณฑ์สิทธิในการรับรู้รายได้และรายจ่าย บริษัทต้องรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยรับ 100,000 บาททั้งจำนวนเป็นรายได้ และหักด้วยรายจ่ายสำรองประกันภัยตามที่กำหนดตาม มาตรา 65 ตรี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากรจำนวน 65,000 บาท ทำให้บริษัทมีกำไรสุทธิจำนวน 35,000 บาท เพื่อนำส่งภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยคิดเป็นรายจ่ายภาษีเงินได้ในอัตราร้อยละ 20 ต่อปี จำนวน 7,000 บาท

อย่างไรก็ตาม หากการรับรู้รายได้และรายจ่ายของสัญญาประกันภัยดังกล่าวเป็นไปตามลักษณะการให้บริการและบริการและสิ่งตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับตามสัญญาประกันภัยที่แท้จริง บริษัทจะไม่สามารถรับรู้เบี้ยประกันภัยรับจำนวน 100,000 บาทเป็นรายได้ทั้งจำนวนได้ในทันทีในรอบระยะเวลาบัญชีที่กรมธรรม์ประกันชีวิตมีผลคุ้มครอง เนื่องจากบริษัทยังคงมีภาระผูกพันที่จะต้องส่งมอบความคุ้มครองให้แก่ผู้เอาประกันภัยในอีก 5 ปีข้างหน้า ดังนั้น เบี้ยประกันภัยรับจำนวน 100,000 บาท จึงไม่สามารถถือเป็นรายได้ของบริษัทได้ในทันทีแต่ต้องรับรู้เป็นหนี้สินตามสัญญาประกันภัย ณ วันที่ได้รับชำระเบี้ยทั้งจำนวนและจะทยอยรับรู้รายได้ตามสัดส่วนของเวลาในการส่งมอบบริการหรือการให้ความคุ้มครองตามอายุของสัญญาประกันภัยดังกล่าว ในทำนองเดียวกัน การรับรู้รายจ่ายสำรองที่เกี่ยวข้องกับกรมธรรม์จะไม่สามารถรับรู้ทั้งจำนวนได้ในทันทีเช่นเดียวกัน แต่จะรับรู้ตามการประมาณการที่ดีที่สุดตามหลักการทางคณิตศาสตร์ประกันภัย (Best Estimates) ที่สะท้อนมูลค่าของเงินตามกาลเวลา (Time Value of Money) และทยอยรับรู้รายจ่ายสำรองจากการรับประกันภัยดังกล่าวตามสัดส่วนของเวลาในการให้ความคุ้มครองตลอดระยะเวลา 5 ปี

นอกจากนี้ รายจ่ายสำรองตามหลักการทางคณิตศาสตร์ประกันภัยดังกล่าวที่สะท้อนมูลค่าของเงินตามกาลเวลาจะมีจำนวนสูงขึ้นในภาวะที่อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลต่ำลงหรือมีแนวโน้มต่ำลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตประเภทสะสมทรัพย์ (Saving) เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นองค์ประกอบหลักที่ใช้ในการอ้างอิงและคำนวณสำรองตามสัญญาประกันภัย จึงก่อให้เกิดผลแตกต่างที่ต้องนำไปบวกกลับเป็นรายได้มากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการคำนวณรายจ่ายสำรองตามประมวลรัษฎากรตาม มาตรา 65 ตรี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร

ดังนั้น ความแตกต่างระหว่างการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิแห่งประมวลรัษฎากรและการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามลักษณะที่แท้จริงของการประกอบธุรกิจโดยสะท้อนความเสี่ยงที่

⁴³ ไพจิตร โรจนวานิช ชุมพร เสนไสย และ สาโรช ทองประคำ, ภาษีสรรพากร, (กรุงเทพ, บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด, 2553). หน้า 2-039.

คาดว่าจะเกิดขึ้นจากสัญญาประกันภัยย่อมส่งผลให้เกิดผลต่างระหว่างกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี และกำไรที่ (ขาดทุน) ที่แท้จริงจากการดำเนินธุรกิจ แม้ว่าเมื่อกรมธรรม์สิ้นสุดลง ผลรวมของความแตกต่างระหว่างกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีและกำไรที่ (ขาดทุน) ที่แท้จริงจะไม่มีผลแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในแต่ละปีที่มีผลแตกต่างเกิดขึ้นและภาระจ่ายภาษีเงินได้ที่สูงขึ้นหรือต่ำลงที่แตกต่างกันไป ย่อมส่งผลต่อการดำเนินงานและบริหารเงินสดของบริษัท ทำให้เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสในการนำเงินรายได้เบี้ยประกันภัยไปลงทุนเพื่อให้เกิดผลตอบแทนส่วนเพิ่มและเงินสำรองของบริษัทที่ควรกันไว้สำหรับผู้เอาประกันภัย

5.1.2 สภาพปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์ที่ไม่สอดคล้องกับการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย สำหรับการปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง (Transition)

ในปี พ.ศ. 2567 บริษัทประกันชีวิตต้องเปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 (IFRS 17) เรื่อง สัญญาประกันภัย ซึ่งกำหนดให้รับรู้รายได้และรายจ่ายจากการรับประกันภัยสำหรับความคุ้มครองที่เหลืออยู่โดยสะท้อนการให้บริการตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิ์ได้รับจากการให้บริการดังกล่าว ตามหลักการปันตามการล่วงของเวลา เนื่องจาก IFRS 17 จะไม่มีการรับรู้เบี้ยประกันเป็นรายได้อีกต่อไปและกำหนดให้นำเบี้ยประกันภัยรับ ณ วันที่กรมธรรม์มีผลคุ้มครอง ไปคำนวณหากำไรขั้นต้น (Contractual Service Margin “CSM”) ของสัญญาประกันภัยดังกล่าวตามหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ประกันภัย อย่างไรก็ตาม CSM ที่คำนวณได้นั้นจะไม่สามารถรับรู้ว่าเป็นกำไรทั้งจำนวนได้ในทันที แต่จะถูกรับรู้เป็นหนี้สินในงบการเงิน และถูกนำมาทยอยตัดจำหน่ายเป็นรายได้ตามอายุของสัญญาประกันภัยที่เหลืออยู่ ยกตัวอย่างเช่น สัญญาประกันภัยมีระยะเวลาในการคุ้มครอง 20 ปี โดยมี CSM เป็นมูลค่าปัจจุบันทั้งหมด 10 ล้านบาท บริษัทจะไม่สามารถรับรู้ CSM ในกำไรสุทธิทางบัญชีจำนวน 10 ล้านบาท ได้ทันที แต่จะรับรู้เป็นหนี้สินทั้งจำนวนและทยอยรับรู้ CSM จำนวน 10 ล้านบาทเป็นรายได้ตลอดระยะเวลา 20 ปีของสัญญาประกันภัยดังกล่าว เสมือนนำ 10 ล้านบาทที่ประมาณการว่าจะได้กำไรทั้งหมดในวันที่กรมธรรม์มีผลคุ้มครองตั้งเป็นสำรองเอาไว้และทยอยรับรู้กำไรออกมาในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ซึ่งจะทำให้กำไรสุทธิทางบัญชีมีจำนวนลดลงอย่างมากและส่งผลกระทบต่อรายจ่ายภาษีเงินได้ของบริษัทประกันชีวิตที่ยังคงใช้หลักการกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีจากการรับรู้รายได้รายได้เบี้ยประกันภัยและรายจ่ายเงินสำรองประกันภัยตามเกณฑ์สิทธิ์เป็นฐานในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล

นอกจากนี้ สำหรับการปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง (Transition) IFRS 17 ยังกำหนดให้บริษัทจัดเก็บข้อมูลจริงและข้อมูลประมาณการของทุกกรมธรรม์ที่ได้จำหน่ายไปแล้วแต่ยังมีความคุ้มครองเหลืออยู่ เช่น จำนวนเบี้ยประกันภัยรับ ค่านายหน้าและค่าบำเหน็จ ค่าสินไหมทดแทน สมมติฐานและการประมาณการทางคณิตศาสตร์ประกันภัยที่สำคัญ โดยให้จัดเก็บข้อมูลดังกล่าวย้อนหลังตั้งแต่วันที่แรกที่เริ่มขายหรือกรมธรรม์มีผลบังคับจนถึงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นวันที่ IFRS 17 บังคับใช้ครั้งแรกหรือที่เรียกว่า วันปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง (Transition date) เพื่อคำนวณหากำไรขั้นต้นของกลุ่มสัญญาประกันภัยดังกล่าว หรือที่เรียกว่า CSM ณ วันปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง และนำมาทยอยรับรู้ตามอายุของสัญญาประกันภัยที่เหลืออยู่ ดังนั้น จึงส่งผลให้ CSM ที่นำมาทยอยรับรู้ใหม่ถูกรวมอยู่ในกำไร (ขาดทุน) สุทธิของบริษัทในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ส่งผลให้กลุ่มของกำไรที่รับรู้

ดังกล่าวถูกนำมาเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลซ้ำซ้อน เนื่องจาก CSM ที่คำนวณได้ ณ วันปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลงเกิดจากการจัดเก็บข้อมูลจริงของกรมธรรม์ที่ได้จำหน่ายไปแล้ว ซึ่งได้มีการนำเบี้ยประกันภัยรับและรายจ่ายเงินสำรองประกันภัยตามเกณฑ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นไปรับรู้เป็นรายได้และรายจ่ายในคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีแล้วในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมา

5.1.3 สภาพปัญหาของการคำนวณรายจ่ายจากการตีความ มาตรา 65 ตี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร

เนื่องจากมาตรา 65 ตี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร เป็นเพียงข้อยกเว้นของรายจ่าย ต้องห้ามที่อนุญาตให้บริษัทประกันชีวิตสามารถนำรายจ่ายจากการตั้งสำรองประกันภัยเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ตามจริง แต่รายจ่ายนั้นจะต้องไม่เกินร้อยละ 65 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี้ยประกันภัยต่อออกแล้ว อย่างไรก็ตาม มาตรา 65 ตี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากรนั้นประกอบไปด้วยสามวรรค โดยข้อความในแต่ละวรรคนั้นมีความสัมพันธ์กัน

ข้อความในวรรคแรกเป็นการอนุญาตให้บริษัทสามารถนำเงินสำรองจากเบี้ยประกันชีวิตเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ แต่รายจ่ายดังกล่าวจะต้องไม่เกินกว่าร้อยละ 65 ซึ่งถือเป็นเพดานสำรองตามกฎหมายกำหนดในปัจจุบัน

ข้อความในวรรคสอง เป็นการกล่าวถึงการจ่ายเงินตามกรมธรรม์ โดยไม่อนุญาตให้บริษัทนำมาเป็นรายจ่ายทางภาษี หากเงินที่ได้จ่ายออกไปจริงน้อยกว่าเงินสำรองที่บริษัทเคยถือเป็นรายจ่ายไปแล้วตามวรรคแรก กล่าวคือ ให้นำเฉพาะการจ่ายเงินในส่วนที่เกินกว่าสำรองที่ถือเป็นรายจ่ายทางภาษีไว้แล้วจึงจะสามารถนำมาเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ และข้อความในวรรคสามได้กล่าวถึงกรณีกรมธรรม์สิ้นสุด โดยกำหนดให้บริษัทกลับรายการสำรองที่ได้เคยรับรู้เป็นรายจ่ายไปและยังคงเหลืออยู่ กลับมาเป็นรายได้ทางภาษีในปีที่มีการเลิกสัญญา

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติไม่ได้กำหนดอย่างชัดเจนในวรรคแรกว่าการพิจารณารายจ่ายสำรองในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 นั้นควรจะต้องพิจารณาแบบรายการกรมธรรม์หรือแบบภาพรวมของทั้งธุรกิจ (Portfolio) รวมทั้งกรมสรรพากรยังไม่เคยมีการพิจารณาหรือออกแนวทางการตีความในวรรคแรกว่าการตั้งสำรองตามวรรคแรกควรต้องพิจารณาเปรียบเทียบรูปแบบใด ส่งผลให้เกิดวิธีในทางปฏิบัติที่แตกต่างกันในบริษัทประกันชีวิตแต่ละแห่ง ทั้งการพิจารณารายจ่ายสำรองแบบรายการกรมธรรม์และแบบภาพรวมของทั้งธุรกิจ โดยขึ้นอยู่กับการพัฒนาาระบบของแต่ละบริษัทที่จะต้องจัดให้มีการเก็บข้อมูลสำรองทางภาษีแยกต่างหากจากสำรองทางบัญชี

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในมาตรา 65 ตี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากรที่ พบว่า ถ้อยคำในวรรคสองและวรรคสาม ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ภายหลังการตั้งสำรองได้มีการระบุอย่างชัดเจนว่าให้พิจารณาแบบรายการกรมธรรม์ ดังที่ระบุในส่วนของวรรคสอง และวรรคสาม ว่า “รายได้” “รายนั้น” ดังนั้น เพื่อเป็นการตีความให้เป็นระบบและสอดคล้องกันทั้งสามวรรค จึงส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่อาจต้องใช้ระบบที่ซับซ้อนเพื่อจัดเก็บข้อมูล การตั้งสำรองประกันภัยทางภาษีแบบรายการกรมธรรม์ และอาจไม่สอดคล้องกับความเหมาะสมของลักษณะผลิตภัณฑ์และวัตถุประสงค์ของธุรกิจประกันชีวิตที่พิจารณาการตั้งสำรองตามความเสี่ยงที่อยู่บนทฤษฎีของกฎจำนวนมาก (Law of Large Numbers) ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเฉพาะถ้อยคำในวรรคแรก เพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้คำนึงถึง ถ้อยคำและความสอดคล้องกันระหว่างวรรคสองและวรรคสาม ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่

หลากหลายในส่วนของการคำนวณรายจ่ายในวรรคสอง และการกลับรายการสำรองในวรรคสาม รวมถึงการกลับรายการบวกกลับรายการสำรองในส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 65 อีกด้วย

การตีความตามบทบัญญัติวรรคสอง ที่ได้วางหลักเกี่ยวกับการลงเป็นรายจ่ายเพิ่มเติมสำหรับรายจ่ายที่เกิดจากการใช้เงินตามจำนวนซึ่งเอาประกันภัยสำหรับกรรมธรรม์ประกันชีวิต โดยกำหนดให้บริษัทลงเป็นรายจ่ายเพิ่มเติมได้ก็ต่อเมื่อมีการใช้เงินตามจำนวนซึ่งเอาประกันภัยสำหรับกรรมธรรม์ประกันชีวิตนั้นมีจำนวนเกินกว่าเงินสำรองที่ตั้งไว้ในวรรคแรก ซึ่งก็คือเงินสำรองที่ได้เคยถือเป็นรายจ่ายทางภาษีไปแล้ว แม้ว่ากรมสรรพากรจะเคยมีแนววินิจฉัย เลขที่หนังสือ กค 0702/4326 ลงวันที่ 24/06/2557 เรื่อง ความหมายของ “...เงินสำรองตามวรรคก่อน...” และได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เงินสำรองตามวรรคก่อน หมายถึงเงินสำรองจากเบี้ยประกันภัยเพื่อสมทบทุนประกันชีวิตที่กั้นไว้ก่อนคำนวณกำไรเฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี้ยประกันภัยต่อออกแล้ว” แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการคำนวณรายจ่ายที่เกินกว่า “เงินสำรองตามวรรคก่อน” ที่บริษัทจะสามารถนำไปหักเป็นรายจ่ายทางภาษีได้นั้น เงินสำรองตามวรรคก่อนจะหมายถึงเงินสำรองที่บริษัทได้เคยถือเป็นรายจ่ายทางภาษีไปแล้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือเงินสำรองเฉพาะส่วนที่บริษัทถือเป็นรายจ่ายทางภาษีในปีปัจจุบัน

สำหรับการตีความตามบทบัญญัติวรรคสาม ที่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า จำนวนที่ต้องนำกลับมาถือเป็นรายได้ทางภาษี กรณีเงินสำรองที่เคยถือเป็นรายจ่ายทางภาษีไปแล้ว แต่ยังคงเหลืออยู่ในกรณีที่มีการเลิกสัญญากรรมธรรม์ประกันชีวิต ให้พิจารณาเป็นรายการกรรมธรรม์ตามถ้อยคำ “รายได้” “รายนั้น” ซึ่งต้องใช้ระบบที่ซับซ้อนเพื่อจัดเก็บข้อมูลการตั้งสำรองประกันภัยทางภาษีแบบรายการกรรมธรรม์ และอาจไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของธุรกิจประกันชีวิตที่พิจารณาการตั้งสำรองตามความเสี่ยงที่อยู่บนทฤษฎีของกฎจำนวนมาก (Law of Large Numbers)

5.2 แนวทางในการแก้ไขปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิต

จากปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายสำรองตามเกณฑ์สิทธิ์ในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีของบริษัทประกันชีวิตข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวทางปฏิบัติดังกล่าวไม่สอดคล้องกับลักษณะของธุรกิจและต้องอาศัยการตีความตัวบทบัญญัติของกฎหมายค่อนข้างมาก ส่งผลให้การรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีไม่มีความเหมาะสม ดังนั้น การรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์ในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตในปัจจุบัน จึงควรมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สะท้อนลักษณะการดำเนินธุรกิจที่แท้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนี้

5.2.1 การรับรู้รายได้และรายจ่ายตามหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ประกันภัย

ในการดำเนินธุรกิจประกันชีวิต บริษัทไม่สามารถรับรู้เบี้ยประกันภัยเป็นรายได้ได้ทั้งจำนวนทันที ณ วันที่ได้รับชำระ และไม่สามารถรับรู้รายจ่ายสำรองได้ด้วยหลักการโดยทั่วไป เนื่องจากการรับรู้รายการดังกล่าวต้องสะท้อนถึงความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ส่งผลให้การรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์แห่งประมวลรัษฎากรในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลไม่มีความเป็นธรรม และก่อให้เกิดภาระรายจ่ายภาษีเงินได้ที่มากและเร็วกว่าที่ควร

กรมสรรพากรจึงควรแก้ไขหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้เบี้ยประกันภัย จากเดิมที่กำหนดให้รับรู้รายได้เบี้ยประกันภัยรับทั้งจำนวนตามเกณฑ์สิทธิ์ตามมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร ให้บริษัท

ประกันชีวิตสามารถทยอยรับรู้รายได้ตามสัดส่วนของเวลาในการส่งมอบบริการหรือการให้ความคุ้มครองตามอายุของสัญญาประกันภัยดังกล่าวและสะท้อนสะท้อนความเสี่ยงจากตัวสัญญาประกันภัยที่แท้จริงได้ รวมถึงการแก้ไขหลักเกณฑ์ตามมาตรา 65 ตรี (1) (ก) วรรคแรก และมาตรา 65 ตรี (1) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร จากเดิมที่ระบุข้อยกเว้นของรายจ่ายต้องห้ามที่อนุญาตให้บริษัทประกันชีวิตสามารถนำรายจ่ายจากการตั้งสำรองประกันภัยระยะยาวเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ตามจริงไม่เกินร้อยละ 65 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชี และร้อยละ 40 สำหรับสำรองประกันภัยระยะสั้น หลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว ให้บริษัทสามารถนำรายจ่ายจากการตั้งสำรองตามหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ประกันภัยที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานกำกับดูแล เช่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) มาใช้ในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ นอกจากนี้จะทำให้ภาระค่าใช้จ่ายเงินได้นิติบุคคลของบริษัทมีความสอดคล้องกับลักษณะการประกอบธุรกิจและมีความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ยังช่วยลดปัญหาความไม่แน่นอนและการปฏิบัติที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากการตีความบทบัญญัติตามมาตรา 65 ตรี (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร เนื่องจากการตีความกฎหมายภาษีอากรซึ่งเป็นกฎหมายมหาชน ต้องมีการตีความอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกัน และไม่ควรตีความให้เป็นโทษแก่ผู้เสียภาษี หรือก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติจนเป็นภาระแก่ผู้เสียภาษี หรือทำให้ผู้เสียภาษีไม่สามารถปฏิบัติตามได้

นอกจากนี้ จากการศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้รายได้และรายจ่ายในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตตามกฎหมายภาษีอากรของเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐเกาหลี แม้ว่าทั้ง 2 เขตพื้นที่การปกครองดังกล่าว จะไม่ได้อนุญาตให้บริษัทรับรู้ทั้งรายได้และรายจ่ายเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ประกันภัย อย่างไรก็ตาม มีการให้ทางเลือกแก่บริษัทในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มเติม เช่น เกาหลีใต้ ที่อนุญาตให้นำสำรองเบี้ยประกันชีวิตหักเป็นรายจ่ายทางภาษีได้เต็มจำนวนตามการคำนวณทางคณิตศาสตร์ประกันภัยโดยมีหน่วยงานกำกับดูแลความถูกต้องและความเหมาะสมของรายจ่ายสำรองที่เกิดขึ้น รวมถึงฮ่องกงที่ให้ทางเลือกในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ 2 วิธี โดยเลือกที่จะคำนวณภาษีจากฐานของเบี้ยประกันภัยรับในงวด หรือฐานกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีที่สามารถใช้รายจ่ายสำรองตามวิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์ได้ เป็นต้น

ดังนั้น หากสามารถอนุญาตให้บริษัทประกันชีวิตในประเทศไทยสามารถรับรู้รายได้และรายจ่ายสำรอง หรือเฉพาะในส่วนของรายจ่ายสำรองตามหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ประกันภัย ในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี เช่นเดียวกันกับฮ่องกงและเกาหลีใต้ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะช่วยให้ภาระภาษีเงินได้ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีของบริษัทที่มีความเป็นธรรมและลดปัญหาในทางปฏิบัติจากการตีความกฎหมายภาษีอากรได้

5.2.2 การคำนวณฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลจากเงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมดำเนินงาน

จากปัญหาการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิแห่งประมวลรัษฎากรในรอบระยะเวลาบัญชีที่ไม่สะท้อนลักษณะการดำเนินธุรกิจประกันชีวิตและมีความแตกต่างจากหลักการในการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชี ส่งผลให้เกิดรายการปรับปรุงกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางบัญชี เป็นกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี เพื่อคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล อย่างไรก็ตาม บริษัทประกันชีวิตอยู่ในข้อบังคับของกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ และต้องมีการจัดทำงบกระแสเงินสดทุกไตรมาส โดยงบ

กระแสเงินสดที่จัดทำขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความเปลี่ยนแปลงทางการเงินของบริษัท ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงสภาพเงินสดที่มีการใช้จ่ายภายในบริษัท เงินลงทุน หรือหนี้สินที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้งบกระแสเงินสดยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของบริษัท ศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการเงินของบริษัทโดยภาพรวม ซึ่งจะมีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคต

เนื่องจากงบกระแสเงินสดของบริษัทประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่ กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กระแสเงินสดจากกิจกรรมลงทุน และกระแสเงินสดจากกิจกรรมจัดหาเงิน

กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานเป็นภาพที่ให้สะท้อนให้เห็นถึงเงินสดรับจากเบี้ยประกันภัยรับและรายได้จากการดำเนินงานตามปกติ สะท้อนให้เห็นถึงเงินสดจ่ายตามผลประโยชน์จ่ายตามกรรมธรรม์และค่าสินไหมทดแทนและรายจ่ายจากการดำเนินงานตามปกติ โดยจำนวนเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานจะเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของธุรกิจในปัจจุบันว่ามีแนวโน้มดีขึ้นหรือแย่ลง

ดังนั้น การคำนวณฐานภาษีโดยใช้เงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมดำเนินงานย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของธุรกิจที่แท้จริง มีความสอดคล้องกับการรับรู้กำไร (ขาดทุน) สุทธิทางบัญชี และลดปัญหาการใช้เทคนิคทางบัญชีเพื่อรับรู้รายได้ที่เร็วเกินไปหรือรับรู้รายจ่ายที่ช้าเกินไป เนื่องจากการบันทึกบัญชีเป็นไปตามเกณฑ์คงค้างและวิจารณ์ญาณของนักบัญชีและผู้สอบบัญชี รวมถึงลดปัญหาในทางปฏิบัติจากการตีความกฎหมายภาษีอากรในการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์

5.2.3 มาตรการผ่อนปรนทางภาษีจากการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย สำหรับการปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง

การปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลงสำหรับการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย ที่กำหนดให้บริษัทจัดเก็บข้อมูลจริงและข้อมูลประมาณการของทุกกรรมธรรม์ที่ได้จำหน่ายไปแล้วแต่ยังมีความคุ้มครองเหลืออยู่ย้อนหลังตั้งแต่วันที่เริ่มขายหรือกรรมธรรม์มีผลบังคับ จนถึงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2567 เพื่อคำนวณหา CSM ของกลุ่มสัญญาประกันภัยซึ่งจะถูกรับรู้เป็นหนี้สินและนำมาทยอยตัดจำหน่ายเป็นรายได้ตามอายุของสัญญาประกันภัยที่เหลืออยู่ โดยจะถือเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีของบริษัทในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี

เนื่องจาก CSM ที่คำนวณได้ ณ วันปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลงเกิดจากการจัดเก็บข้อมูลจริงของกรรมธรรม์ที่ได้จำหน่ายไปแล้ว และได้มีการนำเบี้ยประกันภัยรับและรายจ่ายเงินสำรองตามเกณฑ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นไปรับรู้เป็นรายได้และรายจ่ายในคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีแล้วในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมา หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีแนวทางผ่อนปรนหรือแก้ไขปัญหากจากการรับรู้ CSM ณ วันปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลงตาม TFRS 17 ดังกล่าว จะส่งผลให้บริษัทเสียภาษีซ้ำซ้อนและไม่เป็นธรรม

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือภาครัฐควรจัดทำมาตรการผ่อนปรนทางภาษีจากการบังคับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย สำหรับการปฏิบัติในช่วงเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นการบรรเทาภาระด้านภาษีเงินได้นิติบุคคลแก่ภาคธุรกิจ เนื่องจากบริษัทจะไม่สามารถรับรู้เบี้ยประกันภัยรับเป็นรายได้ในงบการเงินตามเกณฑ์คงค้างทางบัญชีได้อีกต่อไป ทำให้รายได้และกำไรสุทธิทางบัญชีลดลงอย่างมาก หากไม่มีมาตรการผ่อนปรนเกิดขึ้น โดยยังคงให้บริษัทรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์แห่งประมวลรัษฎากรต่อไป จะส่งผลกระทบต่อรายจ่ายภาษีเงินได้ที่สูงเกินความจำเป็น และอาจเกิดภาวะขาดทุนสุทธิในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีได้

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์การรับรู้รายได้ของบริษัทประกันชีวิตตามเกณฑ์สิทธิ โดยให้นำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และการรับรู้รายจ่ายสำรองประกันชีวิตและรายจ่ายสำรองเบี้ยของสัญญาที่ไม่ใช่สัญญาคุ้มครองชีวิตตามมาตรา 65 ตรี ซึ่งกำหนดให้นำรายจ่ายสำรองจากเบี้ยประกันภัยเพื่อสมทบทุนประกันชีวิตที่เกินไว้ก่อนคำนวณกำไร เฉพาะส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 65 และ 40 ของจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ได้รับในรอบระยะเวลาบัญชีหลังจากหักเบี้ยประกันภัยซึ่งเอาประกันต่อออกแล้ว ตามลำดับ พบว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับลักษณะการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่แท้จริงของบริษัท รวมไปถึงหลักการทางบัญชีที่บริษัทปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยที่เกณฑ์สิทธิดังกล่าวเป็นเพียงการสะท้อนหลักการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลตามกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายที่เกิดขึ้นจริงหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีเท่านั้น แต่ไม่ได้สะท้อนสิทธิการให้บริการตามสัญญาและสิ่งตอบแทนที่บริษัทคาดว่าจะมีสิทธิได้รับจากการให้บริการประกันชีวิตตลอดอายุของสัญญาประกันภัย ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักที่สะท้อนการรับรู้รายได้และรายจ่ายที่แท้จริงของบริษัท จึงก่อให้เกิดภาระรายจ่ายภาษีเงินได้ที่สูงและเร็วกว่าที่ควร นอกจากนี้ ความไม่ชัดเจนในการรับรู้รายจ่ายสำรองตามบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรา 65 ตรี (ก) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งต้องอาศัยการตีความและยังไม่พบแนวปฏิบัติสำหรับการตีความจากกรมสรรพากร ส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากการตีความดังกล่าว

นอกจากนี้ บริษัทประกันชีวิต ต้องเปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้และรายจ่ายทางบัญชีใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย ซึ่งหลักการทางบัญชีดังกล่าว มีความแตกต่างจากการรับรู้รายได้และรายจ่ายสำรองตามประมวลรัษฎากรเป็นอย่างมาก หากยังไม่มีกรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น การคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลจากฐานกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บริษัทประกันชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

6.2 ข้อเสนอแนะ

การประกอบธุรกิจประกันชีวิต เป็นธุรกิจที่มีลักษณะเฉพาะ ที่มีความคล้ายคลึงกับธุรกิจประเภทสถาบันการเงิน ซึ่งหน่วยการกำกับดูแลได้ให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องในเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการรับประกันภัย จากที่กล่าวมาข้างต้น การรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิ และการรับรู้รายจ่ายสำรองตามบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา 65 ตรี (ก) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งถูกบังคับใช้มาเป็นเวลานานและไม่สอดคล้องกับลักษณะของการดำเนินธุรกิจ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นและข้อเสนอแนะให้ประเทศไทย โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมสรรพากร สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ควรมีการศึกษาวิจัยรับฟังความเห็นผลกระทบของภาระรายจ่ายภาษีเงินได้ที่ไม่เป็นธรรมจากคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษีโดยใช้เกณฑ์สิทธิตามประมวลรัษฎากร การตีความบทบัญญัติของกฎหมายตามที่กล่าวมา

ข้างต้น รวมถึงทบทวนและพิจารณาแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจและมาตรฐานการบัญชีใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ ควรเพิ่มประเภทของฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทประกันชีวิตเพื่อเป็นทางเลือกในการคำนวณภาษีเงินได้ นอกเหนือจากการรับรู้รายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ์ซึ่งประเทศไทยบังคับใช้อยู่ปัจจุบัน เช่น การรับรู้รายจ่ายสำรองตามการคำนวณของนักคณิตศาสตร์ประกันภัยหรือรายงานตามข้อบังคับในการคำนวณกำไร (ขาดทุน) สุทธิทางภาษี ซึ่งมีการบังคับใช้ในฮ่องกงและเกาหลีใต้ การกำหนดฐานภาษีจากเบี้ยประกันภัยรับ ซึ่งบังคับใช้ในฮ่องกง การรับรู้รายได้และรายจ่ายทางภาษีตามการคำนวณของนักคณิตศาสตร์ประกันภัย หรือการกำหนดฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลจากเงินสดสุทธิได้มาจากกิจกรรมดำเนินงาน เป็นต้น

ดังนั้น การแก้ไขบทบัญญัติตามกฎหมายให้บริษัทประกันชีวิตสามารถรับรู้รายได้และรายจ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลให้สอดคล้องกับลักษณะของธุรกิจ รวมไปถึงการเพิ่มทางเลือกของประเภทฐานภาษีที่เหมาะสมตามที่ได้มีการปฏิบัติในต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากจะช่วยลดภาระรายจ่ายภาษีเงินได้ที่ไม่เป็นธรรมแล้วนั้น ยังเป็นการส่งเสริมให้บริษัทสามารถรักษาสภาพคล่องเงินสำรองและเงินทุนสะสม ในระดับที่เพียงพอเพื่อใช้ในการลงทุนและเป็นประโยชน์ของผู้เอาประกันภัยได้มากที่สุด

บรรณานุกรม

หนังสือ

กองบรรณาธิการ ธรรมนิติ, ประมวลรัษฎากร ฉบับสมบูรณ์ ปี 2563, พิมพ์ : มีนาคม 2563 (กรุงเทพฯ, บริษัท สำนักพิมพ์พัฒนาการบริหารธรรมนิติ จำกัด, 2563).

ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม และ ดุลยลักษณ์ ตราชูธรรม, กฎหมายบัญชีภาษีอากร, พิมพ์ : ตุลาคม พ.ศ. 2562 (กรุงเทพฯ, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2562).

ดุลยลักษณ์ ตราชูธรรม, กฎหมายภาษีอากร, พิมพ์ : กุมภาพันธ์ 2562 (กรุงเทพฯ, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2562).

ไพจิตร โรจนวานิช ชุมพร เสนไสย และ สาโรช ทองประคำ, ภาษีสรรพากร, พิมพ์ : พ.ศ. 2553 (กรุงเทพฯ, บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด, 2553).

วารสาร

พิเชษฐ เจียรณณีทวีสิน, “พลิกโฉมธุรกิจประกันภัยกับ IFRS17”, Sawasdee Actuary 49 (กรกฎาคม-ตุลาคม 2561).

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมสรรพากร. คำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.1/2528 เรื่อง การใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วน นิติบุคคล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.rd.go.th/3480.html> [16 มกราคม 2564]

บริษัท มาสเตอร์ทีม จำกัด. ทฤษฎีและหลักพื้นฐานเกี่ยวกับการประกันภัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.masterteam.co.th/insurist/insbasic/insbasic_12.php#_ [16 มกราคม 2564]

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. การประกันชีวิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.oic.or.th/th/consumer/news/announcements/5482> [15 มกราคม 2564].

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. คู่มือปฏิบัติงานสำหรับนายหน้าประกันวินาศภัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<https://www.oic.or.th/sites/default/files/content/90853/04207-bththii-4-kaarphicchaarnaarabprakanphay.pdf> [15 มกราคม 2564].

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. คปภ. แจงการกำหนดอัตราเบี้ยประกันชีวิต ใช้หลักสากลเหมือนกันทุกประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.oic.or.th/th/consumer/news/releases/6439> [15 มกราคม 2564].

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/135175> [16 มกราคม 2564].

Bain & Company. Making the Most of Asia-Pacific's Insurance Boom. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.bain.com/contentassets/38d6a96aaafa497ea9fdf65fa36093dd/bain_digest_making_the_most_of_asia_pacifics_insurance_boom.pdf [27 เมษายน พ.ศ. 2564].

PricewaterhouseCoopers. Korea International Comparison of Insurance Taxation, Korea – Life Insurance. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.pwc.com/sg/en/international-comparison-of-insurance-taxation-2007/assets/icit2007-korea.pdf> [27 เมษายน พ.ศ. 2564].

The Korean Institute of Certified Public Accountants. Taxation. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.kicpa.org/> [25 มีนาคม พ.ศ. 2564]

อื่น ๆ

ประกาศสภาวิชาชีพบัญชีที่ 43/2562 เรื่อง มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย (กรุงเทพมหานคร : สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2562).

ประกาศสภาวิชาชีพบัญชีที่ 48/2563 เรื่อง กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน ฉบับปรับปรุง 2563 (กรุงเทพมหานคร : สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2563).